

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ŚRODOWISKA, ROLNICTWA
I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

KSR-410-11/2009

Nr ewid. 20/2010/P09108/KSR

Informacja o wynikach kontroli zapobiegania poważnym awariom zagrożającym środowisku

Warszawa sierpień 2010 r.

Misją *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizją *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Informacja o wynikach kontroli zapobiegania poważnym awariom zagrażającym środowisku

---

p.o. Dyrektora Departamentu Środowiska, Rolnictwa
i Zagospodarowania Przestrzennego:

Teresa Warchałowska

Akceptuję:

Marek Zająkała

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Jacek Jeziński

Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 26 sierpnia 2010 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
2. Podsumowanie wyników kontroli	9
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności.....	9
2.2. Synteza wyników kontroli.....	9
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	13
3. Ważniejsze wyniki kontroli	14
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych.....	14
3.2. Istotne ustalenia kontroli	15
3.2.1. Przygotowanie organizacyjne i kadrowe Inspekcji Ochrony Środowiska oraz prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii	15
3.2.1.1. Inspekcja Ochrony Środowiska.....	15
3.2.1.2. Podmioty gospodarcze	17
3.2.2. Działalność Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie wykonywania obowiązków dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami	18
3.2.2.1. Realizacja zadań w zakresie zapobiegania, badania przyczyn i zwalczania skutków poważnych awarii	18
3.2.2.2. Opiniowanie dokumentów, wydawanie postanowień.....	23
3.2.3. Wykonywanie przez podmioty gospodarcze obowiązków dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami	24
3.2.3.1. Realizacja obowiązków formalnych związanych z prowadzeniem zakładu stwarzającego zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej	24
3.2.3.2. Funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa.....	27
3.2.4. Wystąpienie poważnych awarii przemysłowych w badanym okresie.....	31
3.2.5. Wydatkowanie środków na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami.....	32
3.2.6. Przekazywanie przez Ministra Środowiska informacji o awariach do Komisji Europejskiej	34
3.2.7. Działania organów Państwowej Straży Pożarnej	35

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli.....	37
4.1. Przygotowanie kontroli	37
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli.....	37
5. Załączniki	40
5.1. Charakterystyka stanu prawnego.....	40
5.2. Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole.....	48
5.3. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.....	49
5.4. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność	49
5.5. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	50
5.6. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	51

Skróty i pojęcia użyte w treści Informacji

Użyte skróty

- DPPA** - Departament Przeciwdziałania Poważnym Awariom w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska
- dyrektywa** - dyrektywa Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi (Dz. U. L 10 z 14.01.1997, s. 13 z późn. zm.)
- GIOŚ** - Główny Inspektor/Inspektorat Ochrony Środowiska
- IOŚ** - Inspekcja Ochrony Środowiska
- Kpa** - ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- MŚ** - Minister Środowiska
- POŚ** - ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.)
- PSP** - Państwowa Straż Pożarna
- ustawa o IOŚ** - ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.)
- ustawa wprowadzająca** - ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.)
- WIOŚ** - wojewódzki inspektor/inspektorat ochrony środowiska
- ZDR** - zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej
- ZZR** - zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej

Użyte pojęcia

- ochrona środowiska przed poważną awarią** - zapobieganie zdarzeniom mogącym powodować awarię oraz ograniczanie jej skutków dla ludzi i środowiska (art. 243 POŚ)

- poważna awaria** - zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem (art. 3 pkt 23 POŚ)
- poważna awaria przemysłowa** - poważna awaria w zakładzie (art. 3 pkt 24 POŚ)
- substancja** - pierwiastki chemiczne oraz ich związki, mieszaniny lub roztwory występujące w środowisku lub powstałe w wyniku działalności człowieka (art. 3 pkt 36 POŚ)
- właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej** - a) komendant powiatowy - w sprawach dotyczących zakładów o zwiększonym ryzyku
b) komendant wojewódzki - w sprawach dotyczących zakładów o dużym ryzyku (art. 3 pkt 45 POŚ)
- zakład** - jedna lub kilka instalacji wraz z terenem, do którego prowadzący instalacje posiada tytuł prawny, oraz znajdującymi się na nim urządzeniami (art. 3 pkt 48 POŚ)
- zakład istniejący** - zakład, którego użytkowanie rozpoczęto przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw¹, tj. 1 października 2001 r. (art. 17 ust. 2 ustawy wprowadzającej)
- zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej** - w zależności od rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie uznaje się za zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, zwany dalej „zakładem o zwiększonym ryzyku”, albo za zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii, zwany dalej „zakładem o dużym ryzyku” (art. 248 ust. 1 POŚ)

---

¹ Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.

1. Wprowadzenie

Temat kontroli: „Zapobieganie poważnym awariom zagrażającym środowisku”.

Numer kontroli: P/09/108.

Ogólne tło badanej problematyki oraz przyczyna podjęcia kontroli: W wyniku negocjacji związanych z przystąpieniem do Unii Europejskiej, Polska zobowiązała się do stosowania, bez okresu przejściowego, dyrektywy Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi² - tzw. Dyrektywa Seveso II.

W celu wdrożenia ww. dyrektywy, w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska*³ i aktach wykonawczych, wprowadzono stosowne przepisy prawne regulujące kwestie ochrony środowiska przed poważnymi awariami.

Według danych Inspekcji Ochrony Środowiska⁴, na dzień 30 czerwca 2009 r., na terenie całego kraju było 156 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej i 208 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej. Ponadto Inspekcja Ochrony Środowiska sklasyfikowała 805 „zakładów pozostałych” jako potencjalnych sprawców poważnych awarii. W 2006 r. wystąpiło 157 zdarzeń o znamionach poważnej awarii, w 2007 r. – 133, w 2008 r. - 109, a w I półroczu 2009 r. - 63 takich zdarzeń.

Kontrola została podjęta z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli.

Celem kontroli było dokonanie oceny funkcjonowania systemu ochrony środowiska przed poważnymi awariami, w rozumieniu ustawy – Prawo ochrony środowiska.

Główne zagadnienia objęte tematyką kontroli:

- działania Inspekcji Ochrony Środowiska oraz prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii w zakresie wykonywania obowiązków dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami,
- przygotowanie organizacyjne i kadrowe Inspekcji Ochrony Środowiska oraz prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii,
- wydatkowanie środków finansowych na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami.

Badaniami kontrolnymi objęto okres od 1 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2009 r.

Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 5 maja 2009 r. do 4 listopada 2009 r. w 19 jednostkach organizacyjnych, w tym w: Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska, 7 wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska oraz 11 zakładach stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. W Informacji uwzględniono także

---

² Dz. U. L 10 z 14.01.1997, s. 13 z późn. zm.

³ Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.

⁴ Raport o występowaniu zdarzeń o znamionach poważnej awarii w 2006 roku, Raport o występowaniu zdarzeń o znamionach poważnej awarii w 2007 roku, Raport o występowaniu zdarzeń o znamionach poważnej awarii w 2008 roku i Raport o występowaniu zdarzeń o znamionach poważnej awarii w I półroczu 2009 roku.

wyniki kontroli rozpoznawczych przeprowadzonych w jednym wojewódzkim inspektoracie ochrony środowiska oraz jednym zakładzie stwarzającym duże ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Wykaz skontrolowanych podmiotów przedstawiono w *Załączniku 5.2*.

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 w związku z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. *o Najwyższej Izbie Kontroli*⁵, zwanej dalej *ustawą o NIK*, pod względem legalności, gospodarności, rzetelności i celowości w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska, wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska, u prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, będących jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa oraz na podstawie art. 2 ust. 2 w związku z art. 5 ust. 2 *ustawy o NIK* pod względem legalności, gospodarności i rzetelności u prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, będących samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, a także na podstawie art. 2 ust. 3 pkt 4 w związku z art. 5 ust. 3 *ustawy o NIK* pod względem legalności i gospodarności u prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, działających z udziałem Skarbu Państwa.

Ponadto, w trybie art. 29 pkt 2 lit. f *ustawy o NIK*, zasięgnięto informacji w: Ministerstwie Środowiska, Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, 16 wojewódzkich funduszach ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz u 7 komendantów wojewódzkich Państwowej Straży Pożarnej - w województwach, gdzie prowadzone były kontrole zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii.

---

⁵ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 z późn. zm.

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, w zakresie objętym kontrolą, funkcjonowanie systemu ochrony środowiska przed poważnymi awariami. Stwierdzono natomiast uchybienia w realizacji zadań, mających na celu ochronę środowiska przed poważnymi awariami, przez Inspekcję Ochrony Środowiska oraz nieprawidłowości w realizacji ww. zadań przez prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

W badanym okresie organy Inspekcji Ochrony Środowiska prowadziły rejestry zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, w tym zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii i o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz przeprowadzały kontrole tych zakładów, a w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości podejmowały działania mające na celu ich usunięcie. Ponadto GIOŚ prowadził rejestr poważnych awarii. Organy IOŚ prowadziły szkolenia pracowników zajmujących się zagadnieniami poważnych awarii. Kontrola wykazała, że nie we wszystkich wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska prowadzono szkolenia dla organów administracji oraz podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii. Stwierdzono również opóźnienia we wprowadzaniu danych z kontroli do *Rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii* oraz w przekazywaniu do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska danych z *Rejestru* oraz z *Bazy zakładów niebezpiecznych*.

Skontrolowani, prowadzący zakłady o dużym i o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, wywiązywali się z obowiązków opracowania i przedłożenia organom Państwowej Straży Pożarnej oraz Inspekcji Ochrony Środowiska wymaganych dokumentów dotyczących zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków. Stwierdzone przez NIK nieprawidłowości polegały, przede wszystkim, na nieaktualizowaniu ww. dokumentów a także na niedotrzymywaniu terminów ich przekazywania organom PSP oraz IOŚ.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. W Inspekcji Ochrony Środowiska obowiązywał zatwierdzony przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, we wrześniu 2003 r., oraz zaktualizowany we wrześniu 2007 r. dokument pt. „Szczegółowe zasady postępowania inspektorów Inspekcji Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz zasady ich współdziałania z innymi organami administracji publicznej”, wymagany na podstawie art. 8a ustawy o IOŚ. (str. 20)
2. Inspekcja Ochrony Środowiska prowadziła, zgodnie z art. 29 pkt 4 ustawy o IOŚ, *Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii*. W WIOŚ w Gdańsku, dane z 4 kontroli przeprowadzonych przez ten Inspektorat wprowadzono do *Rejestru* po upływie od 20 do 35 dni od podpisania protokołów kontroli zakładów. Ponadto ww. WIOŚ, w II kwartale 2006 r. i II kwartale 2008 r., nie przekazał do GIOŚ danych z *Rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii*; w I kwartale 2009 r. - dane z *Rejestru* przekazał w ostatnim

miesiącu kwartału. Było to postępowanie niezgodne z zaleceniem GIOŚ zawartym w piśmie DPPA/30/2005 z dnia 26 stycznia 2005 r., co NIK ocenia jako działanie nierzetelne. (str. 18-19)

3. W badanym okresie, do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska wpłynęły 462 zgłoszenia, spośród których 38 dotyczyło zdarzeń o znamionach poważnej awarii, spełniających kryteria określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska⁶. Analiza 8 informacji, przekazanych do GIOŚ przez organy prowadzące akcję zwalczania poważnej awarii, wykazała, że sporządzono je zgodnie z wymaganiami, określonymi w ww. rozporządzeniu. (str. 20)
4. W kontrolowanym okresie GIOŚ zorganizował i przeprowadził łącznie 15 szkoleń, seminariów i porad dotyczących zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii, w tym w 2006 r. – 5, w 2007 r. – 5, w 2008 r. – 2 i w 2009 r. (do 30 czerwca) – 3. (str. 22)
5. W 5 WIOŚ przeprowadzono łącznie 39 szkoleń dla podmiotów zewnętrznych w zakresie zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii. W 2 WIOŚ (w Katowicach i we Wrocławiu) nie organizowano w badanym okresie szkoleń dla instytucji zewnętrznych. Nieprzeprowadzenie szkoleń dla organów administracji oraz podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii, było niewypełnieniem obowiązku wynikającego z art. 29 pkt 2 ustawy o IOŚ, co w ocenie NIK było postępowaniem niezgodnym z przepisami prawa. (str. 22-23)
6. W GIOŚ oraz w 6 spośród 7 skontrolowanych w tym zakresie WIOŚ zagadnienia zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków nie były przedmiotem kontroli wewnętrznych. Kontrole w tym zakresie przeprowadzono dwukrotnie tylko w WIOŚ w Lublinie. Nieprzeprowadzanie kontroli wewnętrznych NIK ocenia jako postępowanie nierzetelne. (str. 16-17)
7. Wszyscy prowadzący zakłady objęte kontrolą, oraz wszyscy prowadzący istniejące zakłady, stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii na terenie właściwości miejscowej skontrolowanych wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, przekazali do wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska zgłoszenia, zgodnie z art. 250 ust. 4 i 9 oraz art. 251 POŚ. (str. 24)
8. W okresie objętym kontrolą w 9 zakładach spośród 12 badanych, nastąpiły zmiany ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznych albo ich charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej, zmiany technologii lub profilu produkcji oraz zmiany, które mogłyby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii, w stosunku do danych zawartych w uprzednim zgłoszeniu. Trzech prowadzących zakłady nie dopełniło, wynikającego z art. 250 ust. 5 i 9 POŚ, obowiązku zgłoszenia planowanej zmiany właściwemu organowi PSP i przekazania tego zgłoszenia równocześnie wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, w terminie 14 dni przed jej wprowadzeniem. Było to postępowanie nielegalne. (str. 24-25)

---

⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58.

9. Tylko na terenie 2 spośród 8 województw, objętych właściwością miejscową skontrolowanych WIOŚ, prowadzący wszystkie ZDR przeprowadzili, zgodnie z art. 261 ust. 3 i 4 POŚ, analizy *wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych* i niezwłocznie powiadomili WIOŚ o ich rezultatach. W pozostałych województwach, niektórzy prowadzący ZDR bądź nie przeprowadzili takiej analizy, bądź przekazali jej wyniki dopiero w wyniku realizacji zarządzeń pokontrolnych WIOŚ. (str. 26-27)
10. Wszyscy prowadzący skontrolowane ZDR przedłożyli właściwym organom PSP oraz WIOŚ *raporty o bezpieczeństwie*, o których mowa w art. 253 POŚ. Natomiast *Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A.* do czasu zakończenia kontroli NIK, nie uzyskały zatwierdzenia *raportu o bezpieczeństwie* opracowanego we wrześniu 2008 r., gdyż w opinii Lubelskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP raport ten zawierał m.in. niepełne informacje na temat instalacji oraz rodzajów działalności prowadzonej w Zakładach. (str. 27)
11. We wszystkich skontrolowanych ZDR prowadzono wprawdzie wymagane analizy *raportów o bezpieczeństwie* i wprowadzano wynikające z nich zmiany, lecz w 4: *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A., LOTOS CZECHOWICE S.A., LOTOS JASŁO S.A., Grupa LOTOS S.A. w Gdańsku* były one niepełne lub zostały wprowadzone dopiero w wyniku kontroli WIOŚ lub organu PSP. (str. 27-28)
12. Prowadzący ZDR (*PERN – Baza w Miszewku Strzałkowskim*) nie przeprowadził analizy *programu zapobiegania awariom* oraz nie uzyskał zatwierdzenia *zmian raportu o bezpieczeństwie* przed wprowadzeniem zmian w ruchu zakładu, co było wymagane na podstawie art. 257 POŚ. (str. 28)
13. Prowadzący ZZR (*Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy – Zakład Wodociągu*) nie przeprowadził, przed wprowadzeniem zmian w funkcjonowaniu zakładu, analizy i zmian w *programie zapobiegania awariom*. Zmiany w *programie zapobiegania awariom* wprowadzono dopiero po wprowadzeniu zmian w zakładzie, co było sprzeczne z art. 258 POŚ. (str. 28-29)
14. W 2 spośród 8 skontrolowanych ZDR, zaktualizowane na koniec danego roku, *wyказы zawierające dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych* znajdujących się na terenie zakładu, dostarczono właściwemu komendantowi wojewódzkiemu PSP oraz WIOŚ z opóźnieniem 7 dni (*Koksownia PRZYJAŻŃ Sp. z o.o.*) i 1,5 miesiąca (*Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A.*) w stosunku do terminu wynikającego z art. 263 POŚ. (str. 29)
15. Wszyscy skontrolowani, prowadzący zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, opracowali *systemy bezpieczeństwa* stanowiące element ogólnego systemu zarządzania, wymagane na podstawie art. 252 ust. 2 POŚ. Jednakże aż w 4 ZDR (*Kopalniach i Zakładach Chemicznych Siarki SIARKOPOL S.A. – Zakładzie Produkcji Chemicznej w Dobrowie, Zakładach Azotowych PUŁAWY S.A., Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A., Koksowni PRZYJAŻŃ Sp. z o.o.*) stwierdzono braki lub niepełną realizację wewnętrznych procedur tego *systemu*, dotyczących m.in. przeprowadzania analizy przewidywanych sytuacji awaryjnych. W ocenie NIK były to działania nierzetelne. (str. 30)
16. W badanym okresie, w 2 spośród skontrolowanych zakładów, odnotowano 11 poważnych awarii przemysłowych, z tego 9 w *Grupie LOTOS S.A. w Gdańsku*

i 2 w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* W żadnym przypadku awarii nie było zagrożenia zdrowia lub życia ludzi. *Grupa LOTOS S.A. w Gdańsku* nie wykonała, wynikającego z art. 264 pkt 1 POŚ, obowiązku natychmiastowego powiadomienia właściwego organu PSP o fakcie wystąpienia awarii przemysłowej. O rozszczelnieniu rurociągu ścieków procesowych w tym zakładzie powiadomiono jedynie Pomorskiego WIOŚ. (str. 31-32)

Na obszarze właściwości miejscowej 7 spośród 8 badanych wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, w ZDR i ZZR wystąpiło 59 awarii przemysłowych, z tego 12 - na terenie województwa *dolnośląskiego*, 25 - *kujawsko-pomorskiego*, 5 - *lubelskiego* (w okresie 2005 r. - III kwartał 2008 r.), 8 - *mazowieckiego*, 4 - *podkarpackiego*, 3 - *pomorskiego*, 2 - *wielkopolskiego*. W badanym okresie jedynie na terenie województwa *śląskiego*, w ZZR i ZDR, nie wystąpiły awarie przemysłowe. (str. 31)

17. Minister Środowiska, zgodnie z art. 15 dyrektywy Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi oraz art. 271a pkt 1 POŚ, powiadomił Komisję Europejską o trzech awariach, w wyniku których były ofiary śmiertelne. Ponadto Minister w dniu 11 grudnia 2008 r., zgodnie z art. 19 ust. 1a ww. dyrektywy oraz art. 271a pkt 3 POŚ, przekazał do Komisji Europejskiej aktualizację danych o zakładach o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii. (str. 34-35)

18. W okresie objętym kontrolą łączne koszty działalności, dotyczącej ochrony środowiska przed poważnymi awariami, obejmujące głównie: zakupy i eksploatację sprzętu, udział w szkoleniach oraz finansowanie prac zleconych, w badanych jednostkach organizacyjnych Inspekcji Ochrony Środowiska wyniosły 1.059,7 tys. zł, z czego w 2006 r. – 366,7 tys. zł, w 2007 r. – 263,6 tys. zł, w 2008 r. – 271,8 tys. zł, do 30 czerwca 2009 r. – 157,6 tys. zł, z tego koszty poniesione przez GIOŚ stanowiły 688,2 tys. zł, a przez 7 WIOŚ – 371,5 tys. zł. NIK nie wnosi uwag do celowości wydatkowania środków finansowych na realizację ww. zadań. (str. 32-33)

19. Jak wynika z informacji, zasięgniętych w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, w okresie objętym kontrolą Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz 16 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej zawarły łącznie 1212 umów na dofinansowanie zadań w zakresie zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii przemysłowych oraz wydatkowały na ten cel łączną kwotę 204,2 mln zł, z tego 4,2 mln zł z środków zagranicznych i 200,0 mln zł ze środków krajowych. NFOŚiGW zawarł 46 umów i wydatkował łącznie 15,7 mln zł ze środków krajowych, a wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej zawarły 1166 umów oraz wydatkowały łącznie 184,3 mln zł ze środków krajowych i 4,2 mln zł ze środków pochodzących ze źródeł zagranicznych. Sumaryczna kwota dofinansowania, przewidziana ww. umowami, wyniosła 280,9 mln zł, z tego umowami zawartymi przez NFOŚiGW – 87,9 mln zł, a umowami zawartymi przez wfośiGW – 193 mln zł. (str. 33-34)

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Kontrola wykazała prawidłowe funkcjonowanie systemu ochrony środowiska przed poważnymi awariami w zakresie objętym kontrolą.

Stwierdzone uchybienia i nieprawidłowości nie miały zasadniczego wpływu na działalność organów Inspekcji Ochrony Środowiska oraz prowadzących zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, a tym samym na jakość funkcjonowania ww. systemu.

W celu usunięcia stwierdzonych uchybień, niezbędne jest podjęcie następujących działań przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska:

1. Uwzględnienie w pracy Inspekcji Ochrony Środowiska planowania i przeprowadzania kontroli wewnętrznych dotyczących działań w zakresie zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii.
2. Zapewnienie realizacji przez wszystkie organy Inspekcji Ochrony Środowiska obowiązku prowadzenia szkoleń dla organów administracji oraz podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii.
3. Zapewnienie terminowego (zgodnego z wewnętrznymi procedurami) przekazywania przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska danych dotyczących potencjalnych sprawców poważnych awarii.

Natomiast w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości w zakładach stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, NIK w wystąpieniach pokontrolnych do prowadzących te zakłady wniosowała m.in. o:

1. Usunięcie braków w dokumentacjach dotyczących zapobiegania poważnym awariom przemysłowym.
2. Monitorowanie instalacji i obiektów, w których znajdują się substancje niebezpieczne i rzetelne dokumentowanie prowadzenia tego monitoringu zgodnie z wewnętrznymi procedurami.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

Charakterystykę stanu prawnego przedstawiono w *Załączniku 5.1.*

W wyniku wdrożenia dyrektywy Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi (tzw. Dyrektywy Seveso II) oraz przepisów prawa krajowego w tym zakresie, powstał system zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków. System obejmuje: zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, organy Państwowej Straży Pożarnej oraz Inspekcji Ochrony Środowiska.

Inspekcja Ochrony Środowiska współdziała z organami właściwymi do prowadzenia akcji zwalczania poważnych awarii oraz sprawuje nadzór nad usuwaniem skutków tych awarii. Ponadto prowadzi kontrolę podmiotów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii, prowadzi szkolenia dla organów administracji i ww. podmiotów, bada przyczyny powstawania oraz sposób likwidacji skutków poważnych awarii dla środowiska, prowadzi rejestr zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii.

Prowadzący zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej zobowiązani są do opracowania, uzyskania, zatwierdzenia i wdrożenia szeregu dokumentów określających procedury postępowania w celu zapobieżenia awariom przemysłowym oraz – w przypadku zaistnienia takiej awarii – usuwania jej skutków, a także do stworzenia wewnętrznych systemów zapobiegania takim awariom i usuwania ich skutków.

Organy Państwowej Straży Pożarnej zobowiązane są do zatwierdzenia ww. dokumentów przedłożonych przez prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej oraz do prowadzenia akcji ratowniczych.

Zbudowanie i utrzymanie systemu zapobiegania awariom wymagało – i wymaga – poniesienia kosztów. Przede wszystkim dotyczyło to kosztów zatrudnienia, głównie w zakładach stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, odpowiednio przygotowanych zawodowo pracowników (lub przeszkolenia i nałożenia dodatkowych obowiązków na osoby już zatrudnione) oraz wyposażenia tych zakładów w niezbędny sprzęt ratowniczy.

Kraje członkowskie UE zobowiązane są do powiadamiania Komisji Europejskiej o wystąpieniu na ich terytorium poważnej awarii, wypełniającej kryteria wymienione w załączniku VI do Dyrektywy Seveso II, jak również przekazania nazw i adresów organów mogących posiadać odpowiednie informacje na temat poważnych awarii, które mogą służyć radą właściwym organom innych państw.

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Przygotowanie organizacyjne i kadrowe Inspekcji Ochrony Środowiska oraz prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii

3.2.1.1. Inspekcja Ochrony Środowiska

W okresie objętym kontrolą zagadnieniami związanymi z ochroną środowiska przed poważnymi awariami zajmowali się:

- w *Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska*, pracownicy Departamentu Przeciwdziałania Poważnym Awariom z siedzibą w Gdańsku (DPPA),
- w *wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska*, pracownicy wydziałów Inspekcji oraz działów Inspekcji w delegaturach WIOŚ.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym GIOŚ, podstawowym zadaniem DPPA było inicjowanie działań tworzących warunki zapobiegania poważnym awariom oraz prowadzenie nadzoru nad usuwaniem skutków awarii i przywracaniem środowiska do stanu właściwego.

Do zadań pracowników wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska (WIOŚ), określonych w regulaminach organizacyjnych inspektoratów, należało kontrolowanie podmiotów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii, współdziałanie w akcjach zwalczania poważnych awarii z organami właściwymi do jej prowadzenia, sprawowanie nadzoru nad usuwaniem skutków awarii, prowadzenie szkoleń dla organów administracji, badanie przyczyn powstawania oraz sposobów likwidacji skutków poważnych awarii, prowadzenie rejestru zakładów oraz prowadzenie rejestru poważnych awarii.

W DPPA GIOŚ, w okresie objętym kontrolą, poważnymi awariami zajmowało się łącznie 13 osób, spośród których, w trakcie prowadzenia czynności kontrolnych przez NIK, zatrudnionych było 9 osób. Wszyscy zatrudnieni posiadali wykształcenie wyższe związane z powierzonymi zadaniami. W badanych wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska, zagadnieniami związanymi z przeciwdziałaniem poważnym awariom, zajmowało się od 1 (*WIOŚ w Gdańsku*) do 17 osób (*WIOŚ w Warszawie*). Zatrudnieni pracownicy posiadali wykształcenie wyższe w zakresie m.in. ochrony środowiska, inżynierii środowiska, technologii wody, inżynierii sanitarnej, gospodarki odpadami, chemii, biologii.

W wyniku kontroli ustalono, że tylko w 4 spośród 7 WIOŚ (w *Bydgoszczy*, *Gdańsku*, *Rzeszowie* i *Wrocławiu*) opracowywane były plany szkoleń dla pracowników zajmujących się zagadnieniami poważnych awarii. W 6 wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska pracownicy uczestniczyli w 51 szkoleniach – w 6 szkoleniach w *WIOŚ w Bydgoszczy*, 8 w *WIOŚ w Gdańsku*, 12 w *WIOŚ w Katowicach*, 7 *WIOŚ w Poznaniu*, 11 w *WIOŚ w Rzeszowie* oraz w 7 szkoleniach w *WIOŚ w Warszawie*. Ponadto w *WIOŚ w Lublinie*, w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 30 września 2008 r., przeprowadzono 8 szkoleń.

Kontrole wewnętrzne i zewnętrzne w IOŚ

W okresie objętym kontrolą NIK, w GIOŚ nie zaplanowano i nie przeprowadzono kontroli wewnętrznych dotyczących zagadnień zapobiegania poważnym awariom i usuwania skutków tych awarii.

W latach 2006-2008, w ramach kompleksowych kontroli wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, GIOŚ przeprowadził kontrole zagadnień zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii w 6 WIOŚ (w *Białymstoku, Krakowie, Opolu, Poznaniu, Szczecinie i Warszawie*).

W 2009 r. GIOŚ nie planował kontroli kompleksowych w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska, ponieważ, jak wyjaśnił Zastępca Głównego Inspektora Ochrony Środowiska – Pan Roman Jaworski, „... w myśl zapisów ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 31, poz. 206) w stosunku do organów administracji zespolonej organem kontrolującym zarówno w sferze organizacyjno-finansowej jak i realizacji zadań merytorycznych jest wojewoda. ....” Ww. ustawa weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2009 r.

Kontrola w GIOŚ wykazała wielokrotne przekładanie terminów zaplanowanych kontroli w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska (w *Krakowie, Opolu, Poznaniu i Warszawie*) oraz przewlekłe uzgadnianie protokołów z przeprowadzonych kontroli kompleksowych w trzech WIOŚ: w *WIOŚ w Białymstoku i Opolu* - gdzie od dnia zakończenia kontroli do dnia podpisania protokołu upłynęło odpowiednio 6,5 miesiąca oraz ponad 12 miesięcy, zaś w przypadku *WIOŚ w Szczecinie* - protokół nie został podpisany do czasu zakończenia kontroli NIK, pomimo upływu 12 miesięcy. Ponadto kontrola NIK wykazała, że nie zrealizowano planowanej na III kwartał 2008 r. kontroli w *WIOŚ w Katowicach*. Jak wyjaśnił Zastępca Głównego Inspektora Ochrony Środowiska – Pan Roman Jaworski, przekładanie terminów zaplanowanych kontroli wynikało z m.in. z tego, że w skład zespołów kontrolnych wchodzi pracownicy merytoryczni ze wszystkich departamentów GIOŚ, którzy muszą jednocześnie wykonywać swoje obowiązki w Głównym Inspektoracie, nie zawsze jest możliwe zorganizowanie całego zespołu w planowanym terminie, a opóźnienia w uzgadnianiu protokołów wynikały z bardzo dużego obciążenia kierujących kontrolami, statutowymi zadaniami GIOŚ.

GIOŚ, do czasu zakończenia kontroli NIK, pomimo wejścia w życie ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, nie znowelizował *Regulaminu organizacyjnego GIOŚ*, wprowadzonego zarządzeniem Głównego Inspektora Ochrony Środowiska nr 1 z dnia 26 marca 2008 r., w zakresie dotyczącym wykonywania kontroli kompleksowych w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska.

W 6 spośród 7 WIOŚ (w *Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Poznaniu, Warszawie i we Wrocławiu*) w badanym okresie, nie planowano i nie przeprowadzono kontroli wewnętrznych dotyczących zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii. Jedynie w *WIOŚ w Lublinie*, w latach 2007 i 2008, przeprowadzono po jednej kontroli obejmującej zagadnienia poważnych awarii. W wyjaśnieniach przyczyn nieprzewodzenia kontroli wewnętrznych wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska podawali m.in., że rozporządzenie Ministra Ochrony

Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie zasad organizacji wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska oraz ich delegatur⁷ nie przewiduje utworzenia wydziału ds. audytu i kontroli wewnętrznej (np. Śląski WIOŚ), a także wskazywali na niewystarczającą obsadę kadrową (np. Mazowiecki WIOŚ).

Nieplanowanie i nieprzeprowadzanie przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska kontroli wewnętrznych w zakresie zapobiegania poważnym awariom, jak również przewlekłe uzgadniania protokołów z kontroli przeprowadzonych przez GIOŚ, NIK ocenia jako postępowanie nierzetelne.

3.2.1.2. Podmioty gospodarcze

Kontrolą objęto 12 zakładów stwarzających ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w tym 1 zakład (*Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki SIARKOPOL S.A. w Grzybowie – Zakład Produkcji Chemicznej w Dobrowie*) zbadano w ramach kontroli rozpoznawczej. Spośród 12 skontrolowanych zakładów 4 było zakładami o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej (ZZR), a 8 – zakładami o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej (ZDR). Użytkowanie wszystkich zakładów objętych kontrolą rozpoczęto przed dniem 1 października 2001 r., tj. przed wejściem w życie ustawy o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Dziewięć zakładów posiadało certyfikowany system zarządzania jakością, zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2001 i/lub system zarządzania środowiskowego, zgodny z normą PN-EN ISO 14001:2005 i/lub systemu zarządzania BHP, zgodny z normą PN 18001:2004. Ponadto jeden zakład posiadał certyfikaty wdrożonego systemu *Dobrej Praktyki Produkcyjnej (GMP – Good Manufacturing Practice)*.⁸ Tylko w *LOTOS JASŁO S.A.* i w *MPWiK we Wrocławiu – Zakładzie Produkcji Wody ZPW 1* nie certyfikowano żadnego z ww. systemów.

Żaden z kontrolowanych zakładów nie został objęty decyzją komendanta wojewódzkiego PSP ustalającą grupę zakładów o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, których zlokalizowanie w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki.

W wyniku kontroli ustalono, że prowadzący wszystkie zbadane zakłady posiadali dostęp do swoich instalacji, mogących być przyczyną awarii przemysłowych, położonych poza granicami zakładu.

Jedynie w 5 spośród 12 skontrolowanych zakładów przeprowadzono kontrole wewnętrzne dotyczące zapobiegania poważnym awariom przemysłowym, bądź audyty systemów zarządzania obejmujące te zagadnienia (w *Zakładach Azotowych PUŁAWY S.A. w Puławach, Kopalniach i Zakładach Chemicznych Siarki SIARKOPOL S.A. w Grzybowie – Zakładzie Produkcji Chemicznej w Dobrowie, Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A. w Bydgoszczy, Grupie LOTOS S.A. w Gdańsku i Zespole Elektrowni Pątnów–Adamów–Konin*).

⁷ Dz. U. z 1999 r. Nr 3, poz. 21 z późn. zm.

⁸ Posiadanie certyfikowanego systemu zarządzania jakością, systemu zarządzania środowiskowego oraz systemu zarządzania BHP, jak również certyfikatów GMP nie jest obowiązkowe.

Nieplanowanie i nieprzeprowadzanie kontroli wewnętrznych w zakresie zapobiegania poważnym awariom NIK ocenia jako postępowanie nierzetelne.

3.2.2. Działalność Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie wykonywania obowiązków dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami

3.2.2.1. Realizacja zadań w zakresie zapobiegania, badania przyczyn i zwalczania skutków poważnych awarii

W badanym okresie Inspekcja Ochrony Środowiska prowadziła, zgodnie z art. 29 pkt 4 *ustawy o IOS, Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii*, obejmujący:

- zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZDR),
- zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZZR),
- zakłady, których działalność może spowodować poważną awarię, spełniającą każde z kryteriów dla awarii, określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w *sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska*⁹, zwane pozostałymi zakładami (pozostałe).

Jak wynika z ustaleń kontroli w GIOŚ, wg stanu na dzień 31 grudnia 2007 r. ww. *Rejestr* obejmował 158 ZDR, 208 ZZR i 791 zakładów pozostałych, a na dzień 31 grudnia 2008 r. *Rejestr* obejmował 161 ZDR, 195 ZZR i 817 zakładów pozostałych.¹⁰

WIOS prowadziły rejestry zakładów w oparciu o przekazane przez DPPA programy informatyczne: „*Potencjalni Sprawcy Poważnych Awarii*” oraz „*Zakłady Niebezpieczne (SPIRS – Seveso Plants Information Retrieval System) – baza danych służąca do zbierania informacji o zakładach, na terenie których były magazynowane, przetwarzane lub wytwarzane substancje niebezpieczne, wymienione w Dyrektywie Seveso II*”. Rejestry były aktualizowane na bieżąco w oparciu o informacje i dane przekazywane przez kierujących ww. zakładami (w tym zgłoszenia nowych ZDR i ZZR), a także ustalenia kontroli przeprowadzonych przez WIOS i informacje przekazywane przez organy PSP. WIOS przekazywały kwartalnie, w formie elektronicznej, dane zawarte w rejestrach wojewódzkich do GIOŚ, który na ich podstawie prowadził rejestr obejmujący cały kraj.

Stwierdzono, że w 1 spośród 7 skontrolowanych w tym zakresie WIOS (w *Gdańsku*), dane z 4 kontroli przeprowadzonych przez ten Inspektorat wprowadzono do rejestru po upływie od 20 do 35 dni od podpisania protokołów, pomimo że pismem DPPA/30/2005 z dnia 26 stycznia 2005 r. GIOŚ zalecił, by informacje zawarte m.in. w ww. rejestrach były aktualizowane na bieżąco. Ponadto ww. WIOS:

---

⁹ Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58.

¹⁰ Według opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska „Informacji o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w 2009 roku” z czerwca 2010 r., *Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii* obejmował, wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r., 1187 zakładów, w tym: 167 ZDR, 193 ZZR, 827 pozostałych zakładów, których działalność może spowodować poważną awarię.

- w II kwartale 2006 i II kwartale 2008 r. nie przekazał do GIOŚ danych z *Rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii*,
- w II i III kwartale 2006 i w III kwartale 2007 r. nie przekazał do GIOŚ danych z *Bazy zakładów niebezpiecznych*,
- w I kwartale 2006 r., II i IV kwartale 2007 r., dane z obu ww. *Rejestrów* oraz w IV kwartale 2006 r. dane z *Bazy zakładów niebezpiecznych* przekazał w drugim miesiącu kwartału,
- w I kwartale 2009 r. - dane z *Rejestru* przekazał w ostatnim miesiącu kwartału.

Było to postępowanie niezgodne z zaleceniem GIOŚ zamieszczonym w ww. piśmie, by informacje zawarte w ww. rejestrach były przesyłane do GIOŚ przynajmniej raz na początku kwartału, co NIK ocenia jako postępowanie nierzetelne.

Na terenie 8 województw, objętych właściwością skontrolowanych WIOŚ, zarejestrowanych było:

- na dzień 31 grudnia 2006 r. - 102 ZDR i 139 ZZR,
- na dzień 31 grudnia 2007 r. - 102 ZDR i 145 ZZR,
- na dzień 31 grudnia 2008 r. - 103 ZDR i 130 ZZR,¹¹
- w czerwcu 2009 r. na obszarze 7 województw objętych właściwością skontrolowanych WIOŚ (bez woj. lubelskiego) – 91 ZDR i 126 ZZR.

W latach 2006-2008 plany kontroli ZDR i ZZR wykonane zostały przez wszystkie skontrolowane WIOŚ, z wyjątkiem *Mazowieckiego*, który nie wykonał planu kontroli w I półroczu 2009 r., z powodu długotrwałej choroby pracownika. W okresie objętym kontrolą NIK, zbadane WIOŚ przeprowadziły łącznie 670 kontroli zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w tym 356 kontroli w ZDR oraz 314 kontroli w ZZR (w tym *Lubelski WIOŚ* w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 30 września 2008 r. przeprowadził 47 kontroli w ZDR oraz 39 kontroli w ZZR). Wszystkie skontrolowane WIOŚ, zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy o IOŚ, prowadziły co najmniej raz do roku kontrole ZDR oraz raz na dwa lata - ZZR. W przypadku 1 ZZR, zgłoszonego w 2005 r., na terenie *województwa pomorskiego*, nie przeprowadzono kontroli raz na dwa lata z uwagi na fakt połączenia tego zakładu z innym ZDR.

Kontrole WIOŚ prowadzone w ZDR oraz w ZZR obejmowały m.in. sprawdzenie zgodności stanu faktycznego rodzajów i ilości substancji stanowiących podstawę do zaklasyfikowania zakładu jako zakładu o dużym albo o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii. W rezultacie w 6 kontrolach (15,0%) przeprowadzonych przez *Mazowieckiego WIOŚ*, stwierdzono w tym zakresie nieprawidłowości, w wyniku czego zostały wydane zarządzenia pokontrolne nakazujące aktualizację zgłoszenia i wykazu substancji niebezpiecznych wraz z równoczesnym przekazaniem tych danych do PSP.

---

¹¹ Dane z woj. lubelskiego na podstawie „Rejestru zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej – stan na 31 grudnia 2008 r.” otrzymanego z GIOŚ.

NIK ustaliła, że kontrole przeprowadzone przez *Pomorskiego WIOŚ* nie wykazały faktu niedostarczenia, w 2006 r. - przez prowadzących 3 ZDR, a w 2007 r. - przez prowadzących 2 ZDR, w terminie do końca stycznia roku następnego (wymaganym przez art. 263 POŚ), wykazu zawierającego dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu według stanu na dzień 31 grudnia – pomimo że kontrole w tych zakładach rozpoczęto po upływie ww. terminu. Nieustalenie naruszenia wymagania prawnego w toku kontroli WIOŚ jest, w ocenie NIK, postępowaniem nierzetelnym.

Nieprawidłowości, ujawnione w toku kontroli w ZZR i ZDR przeprowadzonych przez WIOŚ objętych kontrolą NIK, dotyczyły głównie braku aktualnych programów zapobiegania poważnym awariom, braku zgłoszenia ZZR, niespełniania wymagań określonych przepisami przez dokumentację dotyczącą zgłoszeń ZZR, niezgodności przedłożonej dokumentacji ze stanem faktycznym oraz nieprawidłowości w pracy instalacji. W wyniku ustaleń kontroli WIOŚ, w badanym okresie skierowano 315 zarządzeń pokontrolnych, w których nałożono na prowadzących zakłady łącznie 571 obowiązków.

Z dokumentów przedstawionych do kontroli przez badane WIOŚ wynika, że wszystkie wydane zarządzenia pokontrolne i zawarte w nich obowiązki były realizowane. Prawdliwość wykonania przez zakłady obowiązków wynikających z zarządzeń pokontrolnych WIOŚ była sprawdzana przede wszystkim poprzez analizę nadsyłanych przez te zakłady informacji, jak i podczas kolejnych kontroli.

W badanym okresie, do GIOŚ wpłynęły 462 zgłoszenia, spośród których 38 dotyczyło zdarzeń o znamionach poważnej awarii, spełniających kryteria określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w *sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska*. Przeprowadzona w toku kontroli NIK analiza 8 spośród 38 zgłoszeń wykazała, że sporządzono je zgodnie z wymaganiami, określonymi w ww. rozporządzeniu.

Z analizy zgłoszeń wynika, że głównymi przyczynami poważnych awarii przemysłowych były błędy popełniane przez pracowników podczas pracy, nieprzestrzeganie reżimów technologicznych, nieszczelność instalacji technologicznych (w tym rurociągów przesyłowych), pożary, kolizje drogowe, porzucenia odpadów (w tym chemikaliów) oraz działalność przestępcza, tj. nawierty w rurociągach produktów naftowych, kradzieże transformatorów.

W okresie objętym kontrolą, w Inspekcji Ochrony Środowiska obowiązywał zatwierdzony przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, we wrześniu 2003 r. oraz zaktualizowany we wrześniu 2007 r. dokument pt. „*Szczegółowe zasady postępowania inspektorów Inspekcji Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz zasady ich współdziałania z innymi organami administracji publicznej*”, wymagany na podstawie art. 8a *ustawy o IOŚ*. W dokumencie tym określono organizację i prowadzenie systemu gotowości do podejmowania działań na wypadek wystąpienia poważnej awarii. System gotowości obejmował inspektorów wydziałów i działów inspekcji WIOŚ i ich delegatur oraz pracowników DPPA w GIOŚ. Harmonogramy dyżurów ww. pracowników przekazywane były wojewodom oraz komendantom wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej.

W przypadku wystąpienia poważnej awarii inspektorzy WIOŚ wykonywali obowiązki określone w art. 30 *ustawy o IOŚ*, m.in. uczestniczyli w akcjach zwalczania skutków awarii współpracując z przedstawicielami PSP oraz przedstawicielami władz lokalnych – w zależności od charakteru i zasięgu zagrożenia. Działania WIOŚ polegały na rozpoznaniu miejsca zdarzenia, stopnia oraz charakteru zanieczyszczenia środowiska, a także przeprowadzeniu kontroli u sprawcy. W badanym okresie, w ramach nadzoru nad usuwaniem skutków poważnych awarii, 4 spośród 8 skontrolowanych WIOŚ wydało decyzje zarządzające przeprowadzenie badań przyczyn, przebiegu i skutków awarii (art. 247 ust. 1 pkt 1 POŚ). I tak *Mazowiecki WIOŚ* wydał 9 takich decyzji, *Kujawsko–Pomorski i Pomorski WIOŚ* wydali po 2 takie decyzje, a *Dolnośląski WIOŚ* – 1 decyzję. Analiza 5 z 9 spraw, w których *Mazowiecki WIOŚ* wydał decyzje zarządzające przeprowadzenie badań dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków awarii wykazała, że wszystkie nałożone nimi obowiązki zostały wykonane.

Kontrola NIK wykazała, że *Mazowiecki WIOŚ* (1 z 8 badanych) nie przekazał do GIOŚ w terminie, określonym w § 5 rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, tj. do godz. 10⁰⁰ następnego dnia po wystąpieniu awarii, żadnej z 6 informacji o poważnych awariach spełniających kryteria określone w ww. rozporządzeniu. Spowodowane to było opóźnionym przekazywaniem informacji o zdarzeniu przez PSP lub brakiem pełnych danych.

W ramach, wynikającego z art. 2 ust. 1 pkt 10 *ustawy o IOŚ*, obowiązku inicjowania działań tworzących warunki zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków i przywracania środowiska do właściwego stanu, w badanym okresie, z inicjatywy GIOŚ powstało kilkanaście raportów i analiz oraz opracowań o charakterze szkoleniowym i studialnym. Wyniki badań przyczyn oraz sposobów likwidacji skutków dla środowiska poważnych awarii były wykorzystywane w działalności IOŚ m.in. poprzez rozszerzenie prowadzonego rejestru zakładów mogących być źródłem poważnej awarii.

Ponadto organy IOŚ uczestniczyły w 11 ćwiczeniach i seminariach dotyczących łączności pomiędzy województwami przygranicznymi i odpowiednimi organami działającymi na obszarach przygranicznych w Republice Federalnej Niemiec, Republice Czeskiej i na Ukrainie.

Działalność Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii była przedmiotem opracowań przedkładanych Ministrowi Środowiska, w tym m.in.: corocznych informacji o realizacji zadań IOŚ; okresowych raportów o występowaniu zdarzeń o znamionach poważnych awarii; raportów dotyczących wdrożenia postanowień Konwencji Europejskiej Komisji Gospodarczej Organizacji Narodów Zjednoczonych (EKG ONZ) w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych¹² (obejmujących okresy dwuletnie); sprawozdań dotyczących stosowania przepisów dyrektywy Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi, tzw. Dyrektywy Seveso II (obejmujących okresy trzyletnie).

¹² Konwencja sporządzona w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r. w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych (Dz.U. z 2004 r. Nr 129, poz. 1352).

Główny Inspektor Ochrony Środowiska, realizując zadania w zakresie poważnych awarii, współpracował z organami Państwowej Straży Pożarnej oraz z: Głównym Inspektorem Sanitarnym, Głównym Inspektorem Pracy, Prezesem Urzędu Dozoru Technicznego i Głównym Inspektorem Transportu Drogowego. Współpraca Inspekcji Ochrony Środowiska z Państwową Strażą Pożarną polegała m.in. na: współdziałaniu w akcjach zwalczania poważnych awarii; udostępnianiu baz danych o zagrożeniach i zaistniałych zdarzeniach objętych współpracą, przyczynach powstawania oraz sposobach likwidacji skutków poważnych awarii; przekazywaniu danych statystycznych, opracowań i sprawozdań; podejmowaniu działań mających na celu identyfikację zagrożeń wystąpienia awarii oraz wspólnym uczestnictwie w ćwiczeniach ratowniczych na terenie działania podmiotów mogących powodować poważną awarię.

Współdziałanie Inspekcji Ochrony Środowiska - w akcjach zwalczania poważnych awarii - z organami właściwymi do jej prowadzenia, realizowane było w oparciu o zatwierdzony przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska dokument pt. „Szczegółowe zasady postępowania inspektorów Inspekcji Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz zasady ich współdziałania z innymi organami administracji publicznej”.

W kontrolowanym okresie GIOŚ zorganizował i przeprowadził łącznie 15 szkoleń, seminariów i narad dotyczących zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii, w tym w 2006 r. – 5, w 2007 r. – 5, w 2008 r. – 2 i w 2009 r. (do 30 czerwca) – 3, wydając na ten cel 320,8 tys. zł. W latach 2006 – 2008 wszyscy wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska przeprowadzili łącznie 59 szkoleń dla organów administracji publicznej oraz podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę poważnej awarii, z tego 27 szkoleń w 2006 r., 12 szkoleń w 2007 r., 20 szkoleń w 2008 r.

Czterech z 8 skontrolowanych WIOŚ (*Kujawsko-Pomorski, Podkarpacki, Pomorski i Wielkopolski*) przeprowadziło łącznie 29 szkoleń dla podmiotów zewnętrznych. Ponadto *Mazowiecki WIOŚ* zorganizował, z inicjatywy zakładu lub własnej, 10 spotkań szkoleniowych z przedstawicielami ZZR lub ZDR. Najwięcej szkoleń (15) w badanym okresie przeprowadził *Kujawsko-Pomorski WIOŚ* z tego, w 2006 r. – 8 szkoleń, w 2007 r. 1 szkolenie, 2008 r. – 6 szkoleń. Uczestnikami szkoleń organizowanych przez WIOŚ byli m.in. pracownicy zakładów, urzędów administracji publicznej, jednostek PSP, komend Policji, stacji sanitarno-epidemiologicznych. Dane dotyczące ilości uczestników ww. szkoleń przedstawiają się następująco: 2006 r. (dane z 2 WIOŚ: w *Gdańsku* i w *Poznaniu*) – 119 osób, 2007 r. (dane z 4 WIOŚ: w *Bydgoszczy, Gdańsku, Poznaniu* i *Rzeszowie*) – 286 osób, w 2008 r. (dane z 3 WIOŚ: w *Bydgoszczy, Gdańsku, Rzeszowie*) – 375 osób, w I połowie 2009 r. (dane z WIOŚ w *Gdańsku*) – 55 osób.

Dwóch spośród 8 skontrolowanych WIOŚ (*Dolnośląski* i *Śląski*) nie organizowało w badanym okresie szkoleń dla instytucji zewnętrznych. Jak wyjaśnił *Śląski WIOŚ* przyczyną nieorganizowania takich szkoleń był brak środków finansowych. Pracownicy obu ww. WIOŚ uczestniczyli w szkoleniach i warsztatach zorganizowanych przez organy PSP. Nieprowadzenie szkoleń dla organów administracji oraz podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii, było niewypełnieniem obowiązku wynikającego z art. 29 pkt 2 *ustawy o IOŚ*.

3.2.2.2. Opiniowanie dokumentów, wydawanie postanowień

W zakresie opiniowania *Raportów o bezpieczeństwie*, przedkładanych przez ZDR, skontrolowano 5 WIOŚ (w *Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Lublinie i we Wrocławiu*).

Zgodnie z art. 106 § 3 Kpa organ, do którego zwrócono się o zajęcie stanowiska, obowiązany jest przedstawić je niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia mu żądania, chyba że przepis prawa przewiduje inny termin. Zajęcie stanowiska następuje w formie postanowienia, na które stronie służy zażalenie (art. 106 § 5 Kpa). Spośród skontrolowanych WIOŚ tylko w dwóch (w *Katowicach i w Lublinie*) wydano postanowienia (łącznie 3) z zachowaniem ww. terminu. W WIOŚ w *Gdańsku* 3 spośród 7 postanowień zawierających opinie dotyczące *Raportów o bezpieczeństwie* zostały wydane z przekroczeniem ww. terminu (od 4 dni do 1 miesiąca). W WIOŚ w *Wrocławiu*, w badanym okresie opiniowano jeden *Raport o bezpieczeństwie*, postanowienie zostało wydane po upływie 16 dni od otrzymania wniosku.

Ponadto w WIOŚ w *Bydgoszczy* przy opiniowaniu 2 *Raportów o bezpieczeństwie*, przedłożonych w okresie objętym kontrolą, stosowano procedurę określoną w *Porozumieniu o współpracy zawartym dnia 1 marca 2004 r. pomiędzy Kujawsko-Pomorskim WIOŚ w Bydgoszczy a Komendantem Wojewódzkim PSP w Toruniu*, wyłączając stosowanie art. 106 Kpa.

3.2.3. Wykonywanie przez podmioty gospodarcze obowiązków dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami

3.2.3.1. Realizacja obowiązków formalnych związanych z prowadzeniem zakładu stwarzającego zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej

Prowadzący wszystkie zakłady objęte kontrolą (12), zgodnie z art. 250 ust. 4 i 9 oraz art. 251 ust. 3 POŚ dokonali *zgłoszenia* właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej oraz przedłożyli je do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, jak również przekazali tym organom *programy zapobiegania poważnym awariom*.

W okresie objętym kontrolą w 9 zakładach nastąpiły *zmiany ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznych albo ich charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej, zmiany technologii lub profilu produkcji oraz zmiany, które mogłyby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii*, w stosunku do danych zawartych w uprzednim *zgłoszeniu*. W takim przypadku, zgodnie z art. 250 ust. 5 i 9 POŚ, prowadzący zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia awarii przemysłowej obowiązani byli do zgłoszenia planowanej zmiany właściwemu organowi PSP i równocześnie przekazania tego zgłoszenia do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, w terminie 14 dni przed jej wprowadzeniem. W toku kontroli stwierdzono, że w 3 zakładach nie przedłożono właściwym organom zmiany *zgłoszenia* w wymaganym terminie. I tak:

- *MPWiK Warszawa – Zakład Wodociągu Północnego zgłoszenia zmiany skutkującej przekwalifikowaniem z ZDR na ZZR dokonał 17 dni po zmianie,*
- *Zakłady Chemiczne ZACHEM S.A. zgłoszenia zmiany struktury organizacyjnej i sprzedaży instalacji produkcji systemów poliuretanowych przekazały prawie rok po dokonaniu zmian,*
- *LOTOS CZECHOWICE S.A. dokonał zgłoszenia zmiany, polegającej na przekazaniu w dniu 13 marca 2009 r. innemu podmiotowi instalacji do przyjmowania, magazynowania i wydawania produkcji paliw, co skutkowało zmianą kategorii zakładu z ZDR na ZZR miesiąc po tej zmianie.*

Na terenie właściwości miejscowej 8 skontrolowanych WIOŚ wszyscy prowadzący istniejące zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii przekazali do wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska *zgłoszenia*, o których mowa w art. 250 ust. 1, 5 i 8 POŚ. Jak wynika z ustaleń kontroli NIK w WIOŚ, w okresie objętym kontrolą nie wszyscy prowadzący zakłady powstałe po 1 października 2001 r., tj. po wejściu w życie POŚ, przedłożyli ww. *zgłoszenia* do WIOŚ na 30 dni przed uruchomieniem nowego zakładu lub jego części, do czego zobowiązuje art. 250 ust. 9 POŚ. Np.:

- *w województwie mazowieckim, w badanym okresie, 10 z 21 nowych zgłoszeń (3 ZDR i 18 ZZR), przedłożono w wyniku kontroli przeprowadzonych przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska,*

- w województwie pomorskim jeden prowadzący ZZR przedłożył zgłoszenie dopiero w 2007 r. w wyniku kontroli Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, pomimo że kryteria ZZR spełniał już w 2003 r. Ponadto nowy prowadzący (od 1 sierpnia 2007 r.) jeden z istniejących ZZR, nie przekazał do wiadomości Pomorskiemu WIOŚ zgłoszenia zakładu; Pomorski WIOŚ w dniu 13 marca 2009 r. wydał zarządzenie pokontrolne, a następnie w dniu 16 sierpnia 2009 r. wezwał prowadzącego zakład do przekazania informacji o sposobie realizacji zarządzenia pokontrolnego,
- w województwie wielkopolskim jeden podmiot prowadzący dwa zakłady, wymagane zgłoszenia przedłożył dopiero 24 lipca 2008 r., pomimo że zakłady rozpoczęły działalność w I kwartale 2008 r. i 1 maja 2008 r.

Ponadto w wyniku kontroli przeprowadzonych przez Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska stwierdzono, że trzech prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej nie przedłożyło, pomimo obowiązku wynikającego z art. 250 ust. 5 POŚ, zgłoszenia istotnej zmiany ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznej albo jej charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej, zmiany technologii lub profilu produkcji oraz zmiany, która mogłaby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii, w stosunku do danych zawartych w zgłoszeniu. Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska zobowiązał prowadzących ww. zakłady do przedłożenia stosownych zgłoszeń.

Zgodnie z art. 251 ust. 1 i 3 POŚ, prowadzący ZZR lub ZDR obowiązany jest do sporządzenia programu zapobiegania poważnym awariom przemysłowym i jego przedłożenia właściwemu organowi PSP oraz WIOŚ co najmniej na 30 dni przed uruchomieniem nowego zakładu lub jego części albo w terminie 3 miesięcy od dnia zaliczenia istniejącego zakładu do ZZR lub do ZDR. W okresie objętym kontrolą, na obszarze działania skontrolowanych WIOŚ:

- w województwie pomorskim jeden prowadzący ZZR przedłożył ww. program w 2007 r. w wyniku kontroli WIOŚ, pomimo że kryteria ZZR spełniał już w 2003 r. Ponadto, prowadzący jeden ZZR od 1 sierpnia 2007 r., nie przedłożył ww. programu; Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w dniu 13 marca 2009 r. wydał zarządzenie pokontrolne, a następnie w dniu 16 sierpnia 2009 r. wezwał prowadzącego zakład do przekazania informacji o sposobie realizacji zarządzenia pokontrolnego,
- w województwie śląskim 11 zakładów zostało zaliczonych do ZZR albo ZDR. Spośród tej liczby prowadzący 2 ZZR i 1 ZDR nie przedłożyli w wymaganym terminie programów zapobiegania poważnym awariom przemysłowym. Programy te zostały przedłożone dopiero po upływie 5 miesięcy, 6,5 miesiąca i 11 miesięcy po zaliczeniu zakładów do ZZR albo ZDR, w wyniku kontroli przeprowadzonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska.

Z ustaleń kontroli wynika, że wszyscy prowadzący skontrolowane zakłady stwarzające duże ryzyko wystąpienia awarii (8) przedłożyli, zgodnie z art. 261 ust. 1 i 2 POŚ, wojewódzkim komendantom PSP wewnętrzne plany operacyjno-ratownicze oraz dostarczyli ww. organom informacje niezbędne do opracowania zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego.

Prowadzący skontrolowane ZDR zapewнили możliwość udziału w postępowaniu, którego przedmiotem było sporządzenie *wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego*, pracownikom zakładu w szczególności narażonym bezpośrednio na skutki awarii przemysłowej oraz pełniącym funkcję społecznych inspektorów pracy lub przedstawicielom związków zawodowych odpowiedzialnym za bezpieczeństwo i higienę pracy.

Tylko na obszarze 2 spośród 8 województw, objętych właściwością miejscową skontrolowanych WIOŚ (*Śląskiego i Lubelskiego*), wszyscy prowadzący ZDR, zgodnie z wymogiem art. 261 ust 3 i 4 POŚ, przeprowadzali analizy *wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych* co 3 lata i niezwłocznie powiadamiali wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska o ich rezultatach. W pozostałych województwach, objętych właściwością miejscową skontrolowanych wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, niektórzy prowadzący ZDR bądź nie przeprowadzili takiej analizy bądź przekazali jej wyniki dopiero w wyniku realizacji zarządzeń pokontrolnych. I tak np. w województwie:

- *dolnośląskim* – 9 na 14 prowadzących ZDR nie powiadomiło do końca 2008 r. o przeprowadzeniu analizy *wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego*,
- *kujawsko-pomorskim* – w 2006 r. na 5 zobowiązanych, zawiadomienie o przeprowadzeniu analizy *wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego* jeden z prowadzących ZDR przedłożył dopiero po kontroli Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Również w latach 2007 i 2008 jeden prowadzący (na 4 zobowiązanych w każdym roku) przedłożył wyniki analizy *wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego*, dopiero w wyniku kontroli Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska,
- *mazowieckim* – w 2006 r. i 2007 r. wszystkie ZDR posiadały zatwierdzone wewnętrzne plany operacyjno-ratownicze i wszyscy prowadzący te zakłady nadśleli analizy ww. planów, z tym że jeden dopiero po kontroli Mazowieckiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska,
- *podkarpackim* – 4 prowadzących ZDR nie przedłożyło do końca 2006 r. wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych. Plany te zostały przedłożone dopiero po przeprowadzeniu kontroli przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska,
- *pomorskim* – jeden prowadzący ZDR powiadomił Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o przeprowadzeniu analizy *wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego* po upływie 8,5 miesiąca,
- *wielkopolskim* - dwóch prowadzących ZDR analizy *wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych* przeprowadziło dopiero po otrzymaniu zarządzeń pokontrolnych Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska.

Wszyscy prowadzący skontrolowane ZDR, zgodnie z art. 254 ust. 1 POŚ, przedłożyli właściwym organom PSP oraz wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska *raporty o bezpieczeństwie*, o których mowa w art. 253 POŚ. W wyniku zmian organizacyjnych Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A. opracowały nowy raport, który został przedłożony, we

wrześniu 2008 r., *Lubelskiemu Komendantowi Wojewódzkiemu PSP*. W opinii przedstawionej, w dniu 31 grudnia 2008 r., przez *Lubelskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP*, raport ten zawierał m.in. niepełne informacje na temat instalacji oraz rodzajów działalności prowadzonej w Zakładach i z tego względu nie został zatwierdzony. Do dnia zakończenia kontroli NIK, poprawiony raport o bezpieczeństwie nie został przekazany do *Lubelskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP i Lubelskiego WIOŚ*. Zakład planował przedłożyć raport o bezpieczeństwie w I kwartale 2010 r.

W badanym okresie, na obszarze działania 8 skontrolowanych WIOŚ, prowadzący 5 ZDR nie przekazali wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska *zmienionego raportu o bezpieczeństwie*, wymaganego na podstawie art. 257 POŚ. Dotyczyło to zakładów zlokalizowanych na terenie *województwa dolnośląskiego* (1, który został przekwalifikowany z ZZR nad ZDR) i *podkarpackiego* (4). Zmienione raporty o bezpieczeństwie przekazano dopiero w wyniku kontroli i wydanych zarządzeń pokontrolnych WIOŚ w 2007 r. i 2008 r.

We wszystkich skontrolowanych ZDR (8) przeprowadzano, zgodnie z art. 261 ust. 3 POŚ, analizy i przećwiczo realizację *wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych*, co najmniej raz na 3 lata, w celu ich aktualizacji i dokonania uzasadnionych zmian. W wyniku kontroli stwierdzono, że prowadzący 5 ZDR nie powiadomili niezwłocznie o dokonanych analizach wewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych i o ich rezultatach wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, co stanowiło naruszenie art. 261 ust. 4 POŚ. I tak:

- *PERN - Baza w Miszewku Strzałkowskim, Koksownia PRZYJAŻŃ Sp. z o.o., Grupa LOTOS S.A. i Zakłady Chemiczne ZACHEM S.A. przekazały ww. informacje dopiero po roku,*
- *Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki SIARKOPOL S.A. – Zakład Produkcji Chemicznej w Dobrowie - po 6 miesiącach.*

3.2.3.2. Funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa

Zgodnie z art. 256 ust. 1 i 2 POŚ, prowadzący ZDR obowiązany jest do dokonywania, co najmniej raz na 5 lat, analizy *raportu o bezpieczeństwie* i do wprowadzenia uzasadnionych zmian. Prowadzący ZDR obowiązany jest także wprowadzić zmiany w *raporcie o bezpieczeństwie*, gdy konieczność ich dokonania wynika ze zmiany stanu faktycznego, postępu naukowo-technicznego lub analizy zaistniałych awarii przemysłowych. W wyniku kontroli stwierdzono, że wprawdzie we wszystkich skontrolowanych ZDR przeprowadzono *analizy raportów o bezpieczeństwie* i wprowadzono w nich niezbędne zmiany, jednakże w czterech przypadkach były one niepełne lub wprowadzane dopiero w wyniku kontroli WIOŚ lub organu PSP. I tak:

- *Aktualizacja raportu o bezpieczeństwie w Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A., dokonana w grudniu 2007 r., sporządzona została w wyniku kontroli przeprowadzonej przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, w czasie której stwierdzono, że w raporcie o bezpieczeństwie nie dokonano zmian wynikających z przekształceń struktury organizacyjnej zakładu.*

- *W LOTOS CZECHOWICE S.A. aktualizacji raportu o bezpieczeństwie dokonano dopiero w wyniku realizacji decyzji Śląskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP w Katowicach, nakazującej m.in. dokonanie analizy istniejącego w zakładzie systemu bezpieczeństwa, dostosowanie go do nowych warunków technologicznych oraz przedłożenie zaktualizowanych dokumentów wymaganych ustawą - Prawo ochrony środowiska.*
- *Aktualizacja raportu o bezpieczeństwie, rozpoczęta przez LOTOS JASŁO S.A. w 2008 r. nie została ukończona do 30 czerwca 2009 r., pomimo że upłynęło 5 lat od jego zatwierdzenia w dniu 13 listopada 2003 r. Przy czym z dniem 30 czerwca 2009 r. LOTOS JASŁO S.A. zmienił status z ZDR na ZZR i nie ma obowiązku opracowywania raportu o bezpieczeństwie.*
- *Grupa LOTOS S.A. w Gdańsku - zatwierdzenie zmiany raportu o bezpieczeństwie, przedłożonego w grudniu 2005 r., obejmującej rozbudowę i modernizację instalacji technologicznych pozwalających na zwiększenie przerobu ropy naftowej o 2,3 mln Mg/r¹³, zmiany organizacyjne, ocenę zaistniałych awarii w aspekcie przydatności przyjętej polityki zapobiegania awariom, uzyskała dopiero 28 lipca 2009 r., a więc po ponad 3,5 roku. Było to spowodowane tym, że kolejne (4) przedkładane wersje raportu, nie uzyskały zatwierdzenia organu PSP z powodu niespełniania wszystkich wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 maja 2003 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać raport o bezpieczeństwie zakładu o dużym ryzyku¹⁴.*

Ustalono, że prowadzący jeden ZDR nie przeprowadził, wynikającej z art. 257 POŚ, analizy programu zapobiegania awariom oraz raportu o bezpieczeństwie i nie uzyskał zatwierdzenia zmian w raporcie o bezpieczeństwie przez komendanta wojewódzkiego PSP przed dokonaniem zmian w ruchu zakładu, mogących mieć wpływ na wystąpienie zagrożenia awarią przemysłową. Dotyczyło to *PERN – Bazy w Miszewku Strzałkowskim*, gdzie w grudniu 2004 r. i styczniu 2005 r. napełniono 2 zbiorniki magazynowe ropy naftowej, każdy o pojemności 100 tys. m³, zaś raport o bezpieczeństwie, zmieniony w związku z ww. rozbudową, został zatwierdzony dopiero w maju 2006 r.

Zgodnie z art. 258 POŚ, prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku, przed dokonaniem zmian w ruchu zakładu, mogących mieć wpływ na wystąpienie zagrożenia awarią przemysłową, jest zobowiązany do przeprowadzenia analizy programu zapobiegania awariom i wprowadzenia, w razie potrzeby, zmian w tym programie (ust. 1), przedłożenia komendantowi powiatowemu PSP zmian w programie zapobiegania awariom oraz do przekazania ich równocześnie do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska (ust. 2). Wprowadzenie zmian w ruchu zakładu może nastąpić po upływie 14 dni od dnia otrzymania przez komendanta powiatowego PSP zmian w programie zapobiegania awariom, jeśli w tym terminie organ ten nie wniesie sprzeciwu w drodze decyzji.

---

¹³ 1 Mg = 1 tona

¹⁴ Dz. U. Nr 104, poz. 970 z późn. zm.

W jednym ZZR - *Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy – Zakładzie Wodociągu Północnego* - dwukrotnie dokonano zmian w *programie zapobiegania awariom* po wprowadzeniu zmian w funkcjonowaniu Zakładu. Od 26 czerwca 2006 r. w Zakładzie uruchomiono instalację dezynfekcji chlorem i dwutlenkiem chloru w obiekcie Chlorownia I stopnia, a od 5 października 2007 r. rozpoczęto modernizację instalacji neutralizacji w ww. obiekcie. Stosowne zmiany w programie zapobiegania awariom wprowadzono odpowiednio w dniu 4 lipca 2007 r., tj. 8 dni po uruchomieniu nowej instalacji, oraz w dniu 10 października 2007 r., tj. 5 dni po rozpoczęciu modernizacji.

W 2 spośród 8 skontrolowanych ZDR nie dopełniono, wynikającego z art. 263 POŚ, obowiązku dostarczenia, właściwemu komendantowi wojewódzkiemu PSP oraz WIOŚ, zaktualizowanego na dzień 31 grudnia, *wykazu zawierającego dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych* znajdujących się na terenie zakładu, w terminie do końca stycznia następnego roku. Dotyczyło to *Koksowni PRZYJAŻŃ Sp. z o.o.* (opóźnienie w przesłaniu wykazu wg stanu na 31 grudnia 2005 r. - 7 dni) oraz *Zakładów Azotowych PUŁAWY S.A.* (opóźnienie w przesłaniu wykazu wg stanu na 31 grudnia 2007 r. - 1,5 miesiąca).

Kontrola 7 wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska wykazała, że prowadzący wszystkie ZDR dostarczali wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska *wykazy zawierające dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych* znajdujących się na terenie zakładu oraz ich aktualizacje na dzień 31 grudnia każdego roku, ale nie wszyscy przekazywali te dane w terminie do 31 stycznia następnego roku, wynikającym z art. 263 POŚ. I tak w województwie:

- *kujawsko–pomorskim* – wykazy za 2006 i 2007 r. prowadzący jeden ZDR dostarczyli z opóźnieniem odpowiednio 10-miesięcznym i ponad 6-miesięcznym, po kontrolach przeprowadzonych przez *Kujawsko–Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska*,
- *lubelskim* – jeden prowadzący ZDR dostarczył wykaz za 2006 r. z opóźnieniem prawie trzymiesięcznym, po kontroli przeprowadzonej przez *Lubelskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska*,
- *mazowieckim* – wykaz za 2005 r. – prowadzący jeden ZDR dostarczył z miesięcznym opóźnieniem; wykaz za 2006 r. – prowadzący jeden ZDR dostarczył z półtoramiesięcznym opóźnieniem; wykazy za 2007 r. – dwóch prowadzących ZDR dostarczyło prawie z półtoramiesięcznym opóźnieniem,
- *podkarpackim* – prowadzący 1 ZDR dostarczył aktualizację dopiero w trakcie kontroli *Podkarpackiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska* w lipcu 2008 r.,
- *pomorskim* - w 2006 r. trzech prowadzących ZDR dostarczyło aktualizacje zgłoszeń z opóźnieniem od 1,5 do 2 miesięcy, a w 2007 r. prowadzący 2 ZDR nie dostarczyli aktualizacji.

Wszyscy prowadzący skontrolowane zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej opracowali *systemy bezpieczeństwa* stanowiące element ogólnego systemu zarządzania zakładem. Systemy te opisane były w *raportach o bezpieczeństwie* albo w dokumentacji zintegrowanego systemu zarządzania jakością,

środowiskiem oraz bezpieczeństwem i higieną pracy. W 4 skontrolowanych zakładach stwierdzono niepełną realizację wewnętrznych procedur tego systemu. I tak:

- w *Kopalniach i Zakładach Chemicznych Siarki SIARKOPOL S.A. w Grzybowie – Zakładzie Chemicznym w Dobrowie* nie zrealizowano 6 z 9 zaplanowanych szkoleń z zakresu przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowych, w tym m.in. szkolenia podstawowego dla strażaka i szkolenia kwalifikacyjnego pracowników w zakresie napelniania i opróżniania zbiorników transportowych z dwusiarczku węgla i płynnej siarki, a także nie zaktualizowano instrukcji obsługi węzła syntezy dwusiarczku węgla i węzła wydzielania siarki po ich modernizacji. Ponadto kontrola wykazała, że w 15 skontrolowanych formularzach Rejestrów zgłoszonych usterek mechanicznych stwierdzono brak rejestracji godziny zgłoszeń (w 75% pozycji), a w Harmonogramie przeglądów, konserwacji i remontu sieci, węzłów aparatów i urządzeń – brak dat dokonanych odbiorów (w 71% pozycji). Z kolei w 8 skontrolowanych Raportach sterowniczych Oddziału Produkcji Dwusiarczku Węgla stwierdzono nieprawidłowości, polegające m. in. na: braku podpisów na formularzach do przedmiotowych Raportów oraz braku formularzy zawierających niezbędne zapisy dokumentujące przebieg i parametry pracy instalacji,
- w *Zakładach Azotowych PUŁAWY S.A.* w 2 instrukcjach na 9 skontrolowanych dotyczących sposobu postępowania w razie konieczności dokonania zmian w procesie przemysłowym, brak było wpisu o dokonaniu ich aktualizacji,
- w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* brak było procedury przeprowadzania analizy przewidywanych sytuacji awaryjnych,
- w *Koksowni PRZYJAŻŃ Sp. z o.o.* stwierdzono brak wpisów dotyczących wykonania profilaktycznych analiz powietrza na zawartość benzenu w Benzolowni i Magazynie smoły, benzenu i oleju płuczkowego. Pomiarów powyższe, zgodnie z Zarządzeniem Prezesa Zarządu z 2004 r. w sprawie organizacji i bezpieczeństwa pracy przy urządzeniach i instalacjach gazowych, miały być wykonywane przez ratowników zawodowych Służby Nadzoru i Ratownictwa Gazowego 3 razy w miesiącu na początku dekady na II zmianie oraz przez członków Ochotniczych Drużyn Ratownictwa Gazowego raz na dobę, a wyniki wpisywane do książek analiz powietrza w poszczególnych obiektach. W toku kontroli ustalono, że w lipcu 2006 r., styczniu i marcu 2008 r. oraz w styczniu i marcu 2009 r. nie odnotowano żadnego pomiaru benzenu w Benzolowni; w kwietniu, maju, sierpniu, październiku i listopadzie 2006 r., w lutym, czerwcu, październiku i grudniu 2007 r. oraz w maju, sierpniu, październiku i listopadzie 2008 r. odnotowano po jednym pomiarze; w marcu i wrześniu 2006 r., w styczniu, marcu i maju 2007 r. oraz w lutym, kwietniu, wrześniu i grudniu 2008 r. odnotowano po dwa pomiary.

3.2.4. Wystąpienie poważnych awarii przemysłowych w badanym okresie

Poważne awarie na obszarze właściwości miejscowej badanych WIOŚ

Z ustaleń kontroli wynika, że na obszarze właściwości miejscowej 7 spośród 8 badanych wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, w ZDR i ZZR wystąpiło 59 awarii przemysłowych, z tego 12 – na terenie województwa *dolnośląskiego*, 25 – *kujawsko-pomorskiego*, 5 – *lubelskiego* (w okresie 2005 r. – III kwartał 2008 r.), 8 – *mazowieckiego*, 4 – *podkarpackiego*, 3 – *pomorskiego*, 2 - *wielkopolskiego*. W badanym okresie jedynie na terenie województwa *śląskiego*, w ZZR i ZDR, nie wystąpiły awarie przemysłowe.

Zgodnie z art. 264 ustawy POŚ, w razie wystąpienia awarii przemysłowej prowadzący ZZR lub ZDR jest obowiązany do natychmiastowego zawiadomienia o tym fakcie właściwego organu Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, a także do niezwłocznego przekazania ww. organom informacji o: okolicznościach awarii, niebezpiecznych substancjach związanych z awarią, umożliwiających dokonanie oceny skutków awarii dla ludzi i środowiska, o podjętych działaniach ratunkowych, a także działaniach mających na celu ograniczenie skutków awarii i zapobieżenie jej powtórzeniu się, a także o stałej aktualizacji ww. informacji, odpowiednio do zmiany sytuacji. W wyniku kontroli ustalono, że 6 prowadzących ZZR i ZDR, w których wystąpiły ww. awarie, nie zawiadomiło właściwych wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska o awariach przemysłowych, a jeden zawiadomił dopiero po 17 dniach od zdarzenia.

Kujawsko-Pomorski, Pomorski i Wielkopolski WIOŚ informacje o trzech awariach uzyskali od organów PSP. W związku z niezawiadomieniem o awarii przez prowadzących zakłady, *Lubelski, Pomorski i Wielkopolski WIOŚ* przeprowadzili kontrole, w wyniku których wydali zarządzenia pokontrolne oraz pouczyli o obowiązkach wynikających z przepisów w tym zakresie. *Pomorski WIOŚ* podał w wyjaśnieniu m.in., że awaria wystąpiła po godzinach pracy WIOŚ, a telefony dyżurne WIOŚ na wypadek wystąpienia poważnej awarii udostępniane są Centrum Zarządzania Kryzysowego oraz PSP. Zakład poinformował te organy o awarii, a PSP poinformowała WIOŚ. Zdaniem WIOŚ podmiot ten spełnił obowiązek wynikający z art. 264 pkt 1 POŚ. NIK nie podziela poglądu wyrażonego przez *Pomorskiego WIOŚ*, gdyż przepis art. 264 ustawy POŚ jednoznacznie nakłada na prowadzącego ZZR lub ZDR obowiązek natychmiastowego zawiadomienia o wystąpieniu awarii przemysłowej, zarówno właściwego organu PSP jak też wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Poważne awarie w kontrolowanych zakładach

W okresie objętym kontrolą w 2 spośród 12 skontrolowanych zakładów odnotowano 11 poważnych awarii przemysłowych, z tego 9 w *Grupie LOTOS S.A. w Gdańsku* (w tym 7 poważnych awarii rurociągów przesyłowych, pożar kolumny instalacji hydrokrakingu spowodowany nieszczelnością oraz rozszczelnienia rurociągu ścieków procesowych na skutek korozji). Dwie pozostałe awarie miały miejsce w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* i polegały na emisji chlorowodoru oraz emisji fosgenu i chlorobenzenu do powietrza.

Ponadto w wyniku kontroli stwierdzono, że w *Tarchomińskich Zakładach Farmaceutycznych POLFA S.A.* w *Księżce ewidencji pożarów i poważnych awarii przemysłowych* nie odnotowano 25 zdarzeń, które były odnotowane w *Księżce ewidencji akcji ratownictwa technicznego i miejscowych zagrożeń na terenie działania ZSOPiCh Polfa Tarchomin*, z których 10 dotyczyło awarii rurociągów transportujących substancje niebezpieczne.

W badanym okresie w ramach usuwania skutków awarii, *Grupa LOTOS S.A.* w *Gdańsku* usunęła 17,5 Mg zanieczyszczonej ziemi, a koszty usuwania wszystkich awarii w tym zakładzie wyniosły 202 tys. zł. W żadnym przypadku awarii nie było zagrożenia zdrowia lub życia ludzi. Awarie w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* i *Tarchomińskich Zakładach Farmaceutycznych POLFA S.A.* zostały usunięte przez służby zakładowe. *Grupa LOTOS S.A.* w *Gdańsku* nie wykonała, wynikającego z art. 264 pkt 1 POŚ, obowiązku natychmiastowego powiadomienia właściwego organu PSP o fakcie wystąpienia awarii przemysłowej. O rozszczelnieniu rurociągu ścieków procesowych w tym zakładzie powiadomiono jedynie Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Przyczyną niepowiadomienia organu PSP był, według udzielonych wyjaśnień, brak zagrożenia pożarowego spowodowanego wyciekiem. Zarówno w *Grupie LOTOS S.A.* w *Gdańsku* jak i w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* dokonano analizy przyczyn awarii, w wyniku których wydano odpowiednie procedury oraz stwierdzono konieczność modyfikacji rozwiązań technologicznych.

3.2.5. Wydatkowanie środków na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami

Wydatkowanie środków na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami przez Inspekcję Ochrony Środowiska

W okresie objętym kontrolą koszty działalności dotyczącej ochrony środowiska przed poważnymi awariami, obejmujące: zakup i eksploatację sprzętu, udział w szkoleniach, finansowanie prac zleconych oraz inne koszty, w badanych jednostkach organizacyjnych Inspekcji Ochrony Środowiska wyniosły łącznie 1.059,7 tys. zł, z czego w 2006 r. – 366,7 tys. zł, w 2007 r. – 263,6 tys. zł, w 2008 r. – 271,8 tys. zł, do 30 czerwca 2009 r. – 157,6 tys. zł, z tego koszty poniesione przez GIOŚ stanowiły 688,2 tys. zł, a przez 7 WIOŚ – 371,5 tys. zł.

W badanym okresie, koszty zakupu i eksploatacji sprzętu wykorzystywanego w działalności związanej z ochroną środowiska przed poważnymi awariami wyniosły łącznie 246,5 tys. zł, z czego 65,3 tys. zł poniesione zostało przez GIOŚ (36,1 tys. zł w 2006 r. i 29,2 tys. zł w 2008 r.) oraz 181,2 tys. zł przez 5 WIOŚ (w *Katowicach*, *Lublinie*, *Poznaniu*, *Rzeszowie* i *Warszawie*). Najwyższe koszty w tym zakresie poniosły: *WIOŚ w Rzeszowie* łącznie 102,2 tys. zł (84,9 tys. zł w 2006 r.) oraz *WIOŚ w Katowicach* w 2008 r. - 66,9 tys. zł. W *WIOŚ w Gdańsku* nie wydzielano kosztów zakupu i eksploatacji sprzętu według rodzaju wykonywanych zadań. Ponadto 5 WIOŚ (w *Gdańsku*, *Katowicach*, *Poznaniu*, *Rzeszowie* i *Wrocławiu*) poniosło koszty w łącznej wysokości 188,8 tys. zł (w tym 163,6 tys. zł *WIOŚ*

w *Poznaniu*) m.in. na delegacje i wyjazdy pracowników na szkolenia, zakup odzieży ochronnej, zużycie energii elektrycznej, paliwa i wody.

Koszty szkoleń pracowników IOS, związanych z problematyką przeciwdziałania poważnym awariom, wyniosły w kontrolowanym okresie 139,2 tys. zł, z tego 137,8 tys. zł, tj. 99,0%, poniósł GIOŚ (w 2006 r. - 27,6 tys. zł, w 2007 r. – 75,2 tys. zł oraz w 2008 r. – 35,0 tys. zł). Z tej kwoty 121,0 tys. zł (23,2 tys. zł w 2006 r., 67,6 tys. zł w 2007 r., 30,2 tys. zł w 2008 r.) przeznaczono na szkolenia przez GIOŚ pracowników WIOŚ, a 16,8 tys. zł stanowiły koszty delegacji krajowych i zagranicznych pracowników GIOŚ w związku ze szkoleniami w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom.

Spśród kontrolowanych jednostek organizacyjnych IOS, w badanym okresie jedynie GIOŚ zlecał na zewnątrz wykonanie prac związanych z przeciwdziałaniem poważnym awariom przemysłowym. W latach 2007 i 2008 na sporządzenie zleconych opracowań i procedur wydatkowano odpowiednio 71,0 tys. zł i 33,0 tys. zł.

Z ustaleń kontroli wynika, że Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, w okresie 2006 r. – I półrocze 2009 r., w ramach zadań związanych z ochroną środowiska przed poważnymi awariami, organizował narady, seminaria oraz zrealizował przedsięwzięcie pt. *„Analiza potrzeb (100 jednostek Inspekcji Ochrony Środowiska i Państwowej Straży Pożarnej) dotyczących wyposażenia w sprzęt i urządzenia do szybkiej oceny ryzyka oraz dotyczących podsystemu monitoringu poważnych awarii”* oraz Studium Wykonalności dla przedsięwzięcia pt. *„Zakup sprzętu do szybkiej oceny ryzyka w przypadku wystąpienia poważnej awarii, organizacja systemu monitoringu dynamicznego przeciwdziałania poważnym awariom, w tym organizacja systemu i sieci teleinformatycznych”*, jak również aktualizował programy wykorzystywane do realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom. Łącznie na te działania wydatkowano 381,2 tys. zł, z czego na narady i seminaria 220,6 tys. zł, w tym 146,1 tys. zł, tj. 66,3%, w 2006 r. Na wykonanie ww. *„Analizy potrzeb...”* wydatkowano w 2009 r. kwotę 110,0 tys. zł, na aktualizacje programów, w latach 2006 i 2007, poniesiono koszty w łącznej wysokości 50,6 tys. zł.

Wydatkowanie środków na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Z informacji uzyskanych przez NIK w trybie art. 29 pkt 2 lit. f *ustawy o NIK* wynika, że w okresie objętym kontrolą Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz 16 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej zawarły łącznie 1212 umów na dofinansowanie zadań w zakresie zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii przemysłowych, z tego NFOŚiGW zawarł 46 umów (w 2006 r. – 9 umów, w 2007 r. – 17 umów, w 2008 r. – 16 umów i w I półroczu 2009 r. – 4 umowy), a wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej zawarły 1166 umów, (w tym: w 2006 r. – 356 umów, w 2007 – 339 umów, w 2008 – 436 umów i w I półroczu 2009 r. – 35 umów). Łączna kwota dofinansowania przewidziana ww. umowami wyniosła 280,9 mln zł, z tego umowami zawartymi przez NFOŚiGW – 87,9 mln zł, a umowami zawartymi przez wfośigw – 193 mln zł. Spośród wfośigw najwięcej umów zawarł WFOŚiGW w Warszawie (402 umowy na kwotę 32,7 mln zł),

zaś WFOŚiGW w Kielcach nie zawarł żadnej takiej umowy.

W okresie objętym kontrolą NFOŚiGW oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej wydatkowały na zadania w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami przemysłowymi kwotę 204,2 mln zł, z tego 4,2 mln zł z środków zagranicznych i 200,0 mln zł ze środków krajowych. NFOŚiGW wydatkował łącznie 15,7 mln zł środków krajowych (w 2006 r. – 4,5 mln zł, w 2007 r. – 1,8 mln zł, w 2008 r. – 5,9 mln zł i w I półroczu 2009 r. – 3,5 mln zł). Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska wydatkowały łącznie 184,3 mln zł środków krajowych i 4,2 mln zł środków pochodzących ze źródeł zagranicznych. Najwięcej środków krajowych wypłacił WFOŚiGW w Warszawie (32,5 mln zł), zaś WFOŚiGW w Kielcach nie dokonał żadnej wypłaty. Środki z pomocy zagranicznej były wypłacone przez WFOŚiGW w Olsztynie (1,9 mln zł) i WFOŚiGW we Wrocławiu (2,3 mln zł).

Wydatkowanie środków na realizację zadań w zakresie ochrony środowiska przed poważnymi awariami przez prowadzących zakłady

W badanym okresie, w 11 skontrolowanych w tym zakresie zakładach, na zadania związane z zapobieganiem i usuwaniem awarii przemysłowych wydatkowano łącznie 1.154 mln zł. Największe wydatki odnotowano w *Zakładach Azotowych PUŁAWY S.A.* (448,0 mln zł), *Grupie LOTOS S.A. w Gdańsku* (408,1 mln zł) i *Zespole Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. - Elektrowni Pątnów* (228,9 mln zł), zaś najmniejsze w *Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji we Wrocławiu – Zakładzie Produkcji Wody* (1,0 mln zł), *PERN – Bazie w Miszewku Strzałkowskim* (1,4 mln zł) i *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* (1,6 mln zł).

W strukturze wydatków największą pozycję stanowiły wydatki na inwestycje i remonty (883,4 mln zł), z czego najczęściej wydatkowały: *Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A.* (421,4 mln zł) i *Grupa LOTOS S.A. w Gdańsku* (408,1 mln zł, tj. 100% poniesionych nakładów¹⁵) i *ZE PAK – Elektrownia Pątnów* (25,5 mln zł), a najmniej w *Zakładach Chemicznych ZACHEM S.A.* (4,2 tys. zł) oraz *Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji we Wrocławiu – Zakładzie Produkcji Wody* (28,5 tys. zł). W *LOTOS JASŁO S.A.* nie poniesiono nakładów.

Najmniejszą pozycję w strukturze wydatków stanowiły nakłady na szkolenia (1.118,9 tys. zł).

3.2.6. Przekazywanie przez Ministra Środowiska informacji o awariach do Komisji Europejskiej

Zgodnie z informacjami uzyskanymi w trybie art. 29 pkt 2 lit. f *ustawy o NIK* od Ministra Środowiska, w dniu 11 grudnia 2008 r. Minister przekazał do Komisji Europejskiej aktualizację danych o zakładach o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej

---

¹⁵ Koszty nie obejmują kosztów szkoleń oraz kosztów inwestycyjnych dotyczących ochrony środowiska przed poważnymi awariami przemysłowymi w ramach realizacji programu 10+ (rozbudowa rafinerii). Kontrakty na rozbudowę instalacji 10+ nie obejmowały kosztów jednostkowych poszczególnych elementów wyposażenia, ale koszty instalacji jako całości.

awarii, o których mowa w art. 19 ust. 1a dyrektywy Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi i art. 271a pkt 3 POŚ. Aktualizacja dotyczyła stanu na dzień 31 grudnia 2007 r. Pierwsza informacja o ww. zakładach została przekazana do Komisji Europejskiej w dniu 9 grudnia 2004 r.

W okresie od 1 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2009 r. Minister Środowiska powiadomił Komisję Europejską, zgodnie z art. 15 ww. dyrektywy oraz art. 271a pkt 1 POŚ, o trzech awariach:

- emisji tlenku węgla na terenie Zakładów Azotowych KĘDZIERZYN S.A. w Kędzierzynie – Koźlu, w dniu 23 sierpnia 2007 r., w wyniku której śmierć poniosła jedna osoba; Komisję Europejską powiadomiono o ww. awarii w dniu 5 lutego 2008 r.,
- eksplozji zbiornika na terenie Zakładów Koksowniczych ZDZIESZOWICE Sp. z o.o. w Zdziechowicach w dniu 26 listopada 2007 r., w wyniku której jedna osoba poniosła śmierć, a druga została ciężko ranna; Komisję Europejską powiadomiono o ww. awarii w dniu 5 marca 2008 r.,
- zapłonie oparów propanu na terenie Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN S.A. w Płocku, w dniu 1 lipca 2008 r., w wyniku której dwie osoby poniosły śmierć; Komisję Europejską powiadomiono o ww. awarii w dniu 30 marca 2009 r.

Minister Środowiska poinformował NIK, że art. 15 ust. 1 dyrektywy nie ustala konkretnego terminu przekazania informacji o poważnych awariach do Komisji Europejskiej, a ich przygotowanie wymaga także przeprowadzenia konsultacji z innymi organami administracji publicznej, podejmującymi działania w przypadku wystąpienia awarii. Raporty o ww. awariach zostały przekazane do Komisji niezwłocznie po zakończeniu takich konsultacji.

NIK zwraca uwagę, że art. 15 ust. 1 ww. dyrektywy nakłada na państwa członkowskie obowiązek powiadamiania Komisji Europejskiej, tak szybko jak jest to możliwe, o wystąpieniu na ich terytorium poważnej awarii, wypełniającej kryteria wymienione w załączniku VI oraz dostarczenia Komisji informacji dotyczących:

- a) Państwa Członkowskiego, nazwy i adresu organu odpowiedzialnego za sprawozdanie,
- b) daty, czasu i miejsca poważnej awarii, wraz z pełną nazwą prowadzącego zakład i adresem zakładu związanego z awarią,
- c) krótkiego opisu okoliczności awarii, uwzględniając związane z nim niebezpieczne substancje oraz bezpośrednie skutki takiej awarii dla ludności i środowiska naturalnego,
- d) krótkiego opisu podjętych środków bezpieczeństwa oraz bezpośrednich środków zapobiegawczych, niezbędnych do tego, aby zapobiec powtórzeniu się takiej awarii.

3.2.7. Działania organów Państwowej Straży Pożarnej

Zgodnie z informacjami, uzyskanymi w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, od 7 komendantów wojewódzkich Państwowej Straży Pożarnej (Dolnośląskiego, Kujawsko-Pomorskiego, Mazowieckiego, Podkarpackiego, Pomorskiego, Śląskiego i Wielkopolskiego)

w sprawie decyzji ustalających grupy zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku, których zlokalizowanie w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki, wydanych na podstawie art. 259 POŚ - w badanym okresie tylko 3 z 7 komendantów (*Dolnośląski, Mazowiecki, Śląski*) wydało takie decyzje, przy czym:

- *Mazowiecki i Śląski KW PSP* wydali po 1 decyzji (odpowiednio z dnia 10 grudnia 2008 r. i 4 czerwca 2009 r.). Poza tym *Śląski KW PSP* poinformował o przeprowadzeniu dwóch postępowań w ww. sprawie zakończonych odstąpieniem od wydania przedmiotowych decyzji,
- *Dolnośląski KW PSP* wydał 3 decyzje (wszystkie dnia 9 kwietnia 2009 r.).

W ww. decyzjach zobowiązano prowadzących zakłady m.in. do wzajemnej wymiany informacji, które pozwolą na uwzględnienie zwiększonego prawdopodobieństwa wystąpienia awarii przemysłowej lub zwiększenia skutków jej wystąpienia w bieżącej działalności zakładów oraz w wymaganej przez POŚ dokumentacji, tj. w *programie zapobiegania awariom, raporcie o bezpieczeństwie i wewnętrznym planie operacyjno-ratowniczym* oraz w innych funkcjonujących w zakładzie dokumentach, instrukcjach i procedurach z zakresu bezpieczeństwa.

Pozostali 4 komendanci wojewódzkich PSP (*Kujawsko-Pomorski, Podkarpacki, Pomorski i Wielkopolski*) poinformowali, że w badanym okresie nie wydali decyzji na podstawie art. 259 POŚ. Jednocześnie poinformowali o podejmowaniu działań dotyczących m.in.:

- *Kujawsko-Pomorski KW PSP* - analizowania sytuacji w zakresie możliwości i ewentualnej konieczności zastosowania ww. przepisu w odniesieniu do zagrożeń występujących w dwóch zakładach znajdujących się na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Uznano jednak, że nie występuje potrzeba wydania decyzji o utworzeniu grupy zakładów, gdyż w przesłanych dokumentach wykazały one, że są przygotowane na zdarzenia wynikające z działalności prowadzonej w najbliższym otoczeniu,
- *Pomorski KW PSP* – wytypowania, po analizie przedłożonych i zatwierdzonych *Raportów o bezpieczeństwie*, trzech grup zakładów dla których są przygotowywane decyzje o ustaleniu grup zakładów,
- *Podkarpacki KW PSP* - zapobiegania awariom przemysłowym,
- *Wielkopolski KW PSP* - opracowania analizy, z której wynika, że nie istnieje możliwość wystąpienia tzw. efektu domina; opracowania ramowych zasad podziału obowiązków związanych z realizacją POŚ w zakresie obiektów mogących spowodować poważną awarię; przeprowadzania, raz w roku, czynności kontrolno-rozpoznawczych na terenie ZDR przy współdziałaniu przedstawicieli KM/KP PSP właściwych miejscowo dla zakładu.

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Kontrola poprzedzona została analizą stanu prawnego, wyników dotychczasowych kontroli NIK oraz dostępnych dokumentów i opracowań.

Mając na uwadze cel kontroli – ocenę funkcjonowania systemu ochrony środowiska przed poważnymi awariami w rozumieniu ustawy – *Prawo ochrony środowiska* - kontrolą objęto:

- *Głównego Inspektora Ochrony Środowiska* jako organ właściwy do realizacji zadań Ministra Środowiska w sprawach przeciwdziałania poważnym awariom, transgranicznym skutkom awarii przemysłowych oraz awaryjnym zanieczyszczeniom wód granicznych,
- *wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska* odpowiedzialnych m.in. za sprawowanie nadzoru nad usuwaniem skutków poważnych awarii,
- *zakłady* stwarzające ryzyko wystąpienia awarii przemysłowej.

Do podjęcia decyzji o doborze kontrolowanych podmiotów wykorzystano wykaz województw, na terenie których skontrolowano jednostki organizacyjne PSP w ramach przeprowadzonej w 2007 r. kontroli pt. „*Stan przygotowania Państwowej Straży Pożarnej do zapobiegania i usuwania skutków poważnych awarii w rozumieniu ustawy – Prawo ochrony środowiska i ustawy o Państwowej Straży Pożarnej*” oraz prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska *Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii*. Do kontroli wytypowano 7 Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska (w *Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie i we Wrocławiu*) oraz 11 zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia awarii przemysłowych położonych na obszarze działania ww. Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska.

Kontrole w poszczególnych jednostkach przeprowadzone zostały metodą bezpośrednich badań.

Niniejsza kontrola poprzedzona została kontrolą rozpoznawczą, przeprowadzoną w 2008 r. „*Zapobieganie awariom w rozumieniu ustawy – Prawo ochrony środowiska*”, którą objęto 2 jednostki: *Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki SIARKOPOL S.A. w Grzybowie - Zakład Produkcji Chemicznej w Dobrowie* oraz *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie*.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Protokoły kontroli w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska oraz we wszystkich 8 kontrolowanych Wojewódzkich Inspektoratach Ochrony Środowiska (w *Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie i we Wrocławiu*) zostały podpisane bez zastrzeżeń.

Do skontrolowanych wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska skierowano wystąpienia pokontrolne. Nie wniesiono zastrzeżeń do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych.

Spośród 12 protokołów kontroli zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej 11 zostało podpisanych bez zastrzeżeń. Zastrzeżenia do protokołu wniesione zostały przez *Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A.* Po częściowym uwzględnieniu uwag przez kontrolerów, protokół z kontroli został podpisany.

Do prowadzących skontrolowane zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej skierowane zostały wystąpienia pokontrolne. Zastrzeżenia wniosły *Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A.* w Puławach. Uchwałą Komisji Odwoławczej Departamentu Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego NIK z dnia 30 grudnia 2009 r., uwzględniono 3 spośród 6 zastrzeżeń. Uchwała ta została zatwierdzona postanowieniem Prezesa NIK z dnia 13 stycznia 2010 r.

1. W wystąpieniu pokontrolnym do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska wnioskowano o:

- Wprowadzenie w regulaminie organizacyjnym GIOŚ zmian, wynikających z wejścia w życie ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie¹⁶.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska poinformował, że Zarządzeniem nr 5 z dnia 24 lipca 2009 r. wprowadził nowy regulamin organizacyjny GIOŚ, w którym uchylone zostały przepisy, mogące pozostawać w konflikcie z kompetencjami wojewody do wykonywania działań kontrolnych w stosunku do podległych służb w kontekście ww. ustawy.

2. W wystąpieniach pokontrolnych do wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska wnioskowano m.in. o:

- doprowadzenie do wydawania opinii w sprawie raportów o bezpieczeństwie w terminie i formie określonej przepisami KPA;
- kontynuowanie działań w kierunku usprawnienia wykonywania funkcji kontrolnych, w tym wzmocnienia systemu kontroli wewnętrznej w zakresie realizacji zadań inspektoratów związanych z zapobieganiem poważnym awariom;
- zwiększenia ilości szkoleń dla pracowników jednostek administracji publicznej oraz dla podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę poważnych awarii.

W odpowiedziach wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska informowali m.in. o:

- wydawaniu opinii w sprawie raportów o bezpieczeństwie w formie postanowienia zgodnie z art. 106 KPA;
- podjęciu działań w celu doskonalenia procesu kontroli, w tym i kontroli wewnętrznych w obszarze dotyczącym problematyki poważnych awarii;

---

¹⁶ Dz. U. Nr 31, poz. 206.

- podjęciu działań organizacyjnych zmierzających do zwiększenia ilości szkoleń dla pracowników administracji oraz dla podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę poważnych awarii.

3. W wystąpieniach pokontrolnych do prowadzących zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej wnioskowano m.in. o:

- usunięcie braków w dokumentacjach dotyczących zapobiegania poważnym awariom przemysłowym;
- monitorowanie instalacji i obiektów, w których znajdują się substancje niebezpieczne i rzetelne dokumentowanie prowadzenia tego monitoringu zgodnie z wewnętrznymi procedurami;
- ujęcie w planach kontroli wewnętrznych zagadnień dotyczących zapobiegania poważnym awariom przemysłowym;
- zintensyfikowanie oraz realizację planu szkoleń pracowników w zakresie zapobiegania awariom przemysłowym.

W odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne, prowadzący ww. zakłady poinformowali o podjęciu działań zmierzających do realizacji ww. wniosków NIK, polegających na:

- wydaniu poleceń przypominających o obowiązku terminowego sporządzenia i przekazywania właściwym organom, wymaganych prawem dokumentacji związanych z zapobieganiem poważnym awariom;
- wydaniu poleceń przypominających o obowiązku prowadzenia i dokumentowania monitoringu pracy instalacji i zgodnie z obowiązującymi procedurami;
- ujęciu w planie kontroli wewnętrznych na 2010 r. zagadnień związanych z zapobieganiem poważnym awariom;
- zaplanowaniu w 2010 r. szkoleń w zakresie zapobiegania poważnym awariom.

5. Załączniki

5.1. Charakterystyka stanu prawnego

Podstawowym dokumentem prawnym w UE dotyczącym zapobiegania i usuwania skutków awarii jest Dyrektywa Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi.¹⁷ Celem tej dyrektywy jest zapobieganie poważnym awariom, w których istotną rolę odgrywają niebezpieczne substancje oraz ograniczenie ich skutków dla ludności i środowiska naturalnego, mając na uwadze skuteczne i konsekwentne zapewnienie wysokiego poziomu ochrony we Wspólnocie (**art. 1 Dyrektywy**).

Dyrektywa m.in. zobowiązuje Państwa Członkowskie (**art. 15 ust. 1 Dyrektywy**) do powiadamiania, tak szybko jak jest to możliwe, Komisji o tym, że na ich terytorium miała miejsce poważna awaria, wypełniająca kryteria wymienione w załączniku VI oraz do dostarczania Komisji informacji dotyczących:

- a) Państwa Członkowskiego, nazwy i adresu organu odpowiedzialnego za sprawozdanie;
- b) daty, czasu i miejsca poważnej awarii, wraz z pełną nazwą prowadzącego zakład i adresem zakładu związanego z awarią;
- c) krótkiego opisu okoliczności awarii, uwzględniając związane z nim niebezpieczne substancje oraz bezpośrednie skutki takiej awarii dla ludności i środowiska naturalnego;
- d) krótkiego opisu podjętych środków bezpieczeństwa oraz bezpośrednich środków zapobiegawczych, niezbędnych do tego, aby zapobiec powtórzeniu się takiej awarii.

Państwa Członkowskie przekazują Komisji nazwę i adres każdego organu, który może posiadać odpowiednie informacje na temat poważnych awarii i który może służyć radą właściwym organom innych Państw Członkowskich, interweniującym w razie wystąpienia takiej awarii (**art. 15 ust. 3 Dyrektywy**).

Przepisy ww. dyrektywy zostały transponowane do prawa polskiego: ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 – Prawo ochrony środowiska¹⁸ (zwaną dalej „POŚ”), ustawą z dnia 20 lipca 1991 o Inspekcji Ochrony Środowiska¹⁹ (zwaną dalej „ustawą o IOS”) oraz ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw²⁰ (zwaną dalej „ustawą wprowadzającą”), a także aktami wykonawczymi do tych ustaw.

Przepis **art. 271a POŚ**²¹ zobowiązuje Ministra Środowiska do informowania Komisji Europejskiej o: poważnych awariach, ich skutkach i wynikach analizy tych zdarzeń; doświadczeniach krajowych w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom; zakładach

---

¹⁷Dz. U. L. 10 z 14.01.1997, s. 13 z późn. zm.

¹⁸Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.

¹⁹Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.

²⁰Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.

²¹Art. 271a dodany z dniem 29 czerwca 2006 r.

mogących powodować poważne awarie. Zgodnie z **art. 271b POŚ²²** organem właściwym do realizacji zadań Ministra Środowiska w sprawach przeciwdziałania poważnym awariom, transgranicznym skutkom awarii przemysłowych oraz awaryjnym zanieczyszczeniom wód granicznych jest Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

W zakresie przeciwdziałania poważnym awariom do Inspekcji Ochrony Środowiska należy:

- 1) kontrola podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii – (co najmniej raz w roku w zakładach o dużym ryzyku wystąpienia awarii, a co najmniej raz na 2 lata - w zakładach o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii – **art. 31 ust. 1 ustawy o IOŚ**);
- 2) prowadzenie szkoleń dla organów administracji oraz podmiotów, o których mowa w pkt 1;
- 3) badanie przyczyn powstawania oraz sposobów likwidacji skutków poważnych awarii dla środowiska;
- 4) prowadzenie rejestru zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, w tym zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii i o dużym ryzyku wystąpienia awarii w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska (**art. 29 ustawy o IOŚ²³**).

Inspekcja Ochrony Środowiska współdziała w akcji zwalczania poważnej awarii z organami właściwymi do jej prowadzenia oraz sprawuje nadzór nad usuwaniem skutków tej awarii (**art. 30 ustawy o IOŚ**).

Główny Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi rejestr poważnych awarii (**art. 31 ust. 2 ustawy o IOŚ**).

Organy administracji właściwe do zwalczania poważnych awarii obowiązane są do informowania Głównego Inspektora Ochrony Środowiska o poważnych awariach, które miały miejsce w kraju, oraz o ich ewentualnych skutkach transgranicznych (**art. 31 ust. 3 ustawy o IOŚ**).

Na podstawie upoważnienia z **art. 31 ust. 4 ustawy o IOŚ**, Minister Środowiska wydał rozporządzenie z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłaszania do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.²⁴ Zgodnie z § 1 rozporządzenie określa:

- 1) kryteria charakteryzujące poważne awarie, objęte obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska przez organy administracji właściwe do zwalczania poważnych awarii;

---

²²Art. 271b dodany z dniem 29 czerwca 2006 r.

²³Art. 29 pkt 4 ustawy o IOŚ w brzmieniu obowiązującym od dnia 29 czerwca 2006 r. wynikającym z art. 2 ustawy z dnia 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 50, poz. 360).

²⁴Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58

- 2) terminy zgłoszenia poważnych awarii, o których mowa w pkt 1;
- 3) zakres informacji zawarty w zgłoszeniu o poważnej awarii.

Zgodnie z § 5 ust. 1 i 2 ww. rozporządzenia organy administracji właściwe do zwalczania poważnych awarii zgłaszają do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, za pośrednictwem wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, wystąpienie poważnej awarii, o której mowa w § 2, niezwłocznie, lecz nie później niż do godz. 10⁰⁰ dnia następnego po dniu wystąpienia awarii. Zakres informacji zawarty w zgłoszeniu, o którym mowa w ust. 1, jest określony we wzorze stanowiącym załącznik do rozporządzenia.

Ponadto, zgodnie z § 6 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia, organ prowadzący akcję zwalczania poważnej awarii przekazuje Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska, w terminie jednego miesiąca od dnia wystąpienia poważnej awarii, za pośrednictwem wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, informację uzupełniającą o poważnej awarii objętej obowiązkiem zgłoszenia. Zakres informacji uzupełniającej, o której mowa w ust. 1, jest określony w załączniku do rozporządzenia.

W razie wystąpienia awarii wojewódzki inspektor ochrony środowiska może, na podstawie art. 247 ust. 1 POŚ, w drodze decyzji:

- 1) zarządzić przeprowadzenie właściwych badań dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków awarii;
- 2) wydać zakazy lub ograniczenia w korzystaniu ze środowiska.

Decyzji takiej nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności (art. 247 ust. 2 POŚ), a jeżeli charakter awarii uzasadnia konieczność podjęcia szybkich działań, a w szczególności, gdy ich zaniechanie mogłoby spowodować zwiększenie zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub bezpośrednie zagrożenie pogorszenia stanu środowiska w znacznych rozmiarach, decyzja może być ogłoszona ustnie, a informacja o tym zaprotokołowana (art. 247 ust. 3 POŚ).

Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej może ustalić, w drodze decyzji, grupy zakładów o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, których zlokalizowanie w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki, w szczególności ze względu na skoncentrowanie posiadanych rodzajów, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych (art. 259 ust. 1 POŚ). W decyzji tej komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej może zobowiązać prowadzących zakłady do:

- wzajemnej wymiany informacji, które pozwolą na uwzględnienie w programie zapobiegania awariom, raportach o bezpieczeństwie i w wewnętrznych planach operacyjno-ratowniczych zwiększonego prawdopodobieństwa wystąpienia awarii przemysłowej lub zwiększenia skutków jej wystąpienia,
- do dostarczenia informacji niezbędnych do sporządzenia zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych oraz do opracowywania informacji o zagrożeniach awariami przemysłowymi w zakładach o dużym ryzyku lub w zakładach o zwiększonym ryzyku i przewidywanych środkach bezpieczeństwa. (art. 259 ust. 2 POŚ).

Komendanci wojewódzcy Państwowej Straży Pożarnej zobowiązani byli do sporządzenia, do dnia 31 grudnia 2003 r., dla istniejących zakładów o dużym ryzyku zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych (**art. 17 ust. 1 ustawy wprowadzającej**).²⁵

Zgodnie z **art. 244 POŚ** prowadzący zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia awarii, dokonujący przewozu substancji niebezpiecznych oraz organy administracji są obowiązani do ochrony środowiska przed awariami.

Zakłady stwarzające zagrożenia wystąpienia awarii dzielą się, w zależności od rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie, na zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii (zwane zakładami o zwiększonym ryzyku) i zakłady o dużym ryzyku wystąpienia awarii (zwane zakładami o dużym ryzyku) (**art. 248 ust. 1 POŚ**). W rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej²⁶, wydanym na podstawie art. 248 ust. 3 POŚ, określono rodzaje i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku.

Każdy, kto zamierza prowadzić lub prowadzi zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, jest obowiązany do zapewnienia, aby zakład ten był zaprojektowany, wykonany, prowadzony i likwidowany w sposób zapobiegający awariom przemysłowym i ograniczający ich skutki dla ludzi oraz środowiska (**art. 249 POŚ**).

Prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku obowiązany jest do zgłoszenia zakładu właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia nowego zakładu lub jego części albo w terminie 3 miesięcy od dnia zaliczenia istniejącego zakładu do zakładu o zwiększonym ryzyku lub do zakładu o dużym ryzyku (**art. 250 ust. 1 i 4 POŚ**)²⁷. Natomiast prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, istniejący w dniu 1 października 2001 r., tj. w dniu wejścia w życie ustawy wprowadzającej, obowiązani byli do dokonania zgłoszenia w terminie do dnia 31 marca 2002 r. (**art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy wprowadzającej**).

Zgłoszeniu właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej podlega także każda istotna zmiana ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznej albo jej charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej²⁸, zmiana technologii lub profilu produkcji oraz zmiana, która mogłaby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii, w stosunku do danych zawartych w zgłoszeniu, o którym mowa w ust. 1. Zgłoszenie takie powinno zostać

---

²⁵ Przez istniejący zakład rozumie się zakład, którego użytkowanie rozpoczęto przed dniem wejścia w życie ustawy (art. 17 ust. 2 ustawy wprowadzającej).

²⁶ Dz. U. Nr 58, poz. 535 z późn. zm.

²⁷ Do dnia 28 czerwca 2006 r. prowadzący zakład był obowiązany do dokonania zgłoszenia, co najmniej na 30 dni przed uruchomieniem zakładu lub jego części.

²⁸ Istotną zmianę rodzaju substancji lub jej charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej stanowi zmiana, która wiąże się z zaliczeniem do innej kategorii substancji niebezpiecznych w stosunku do danych przedstawionych w zgłoszeniu (art. 250 ust. 7 POŚ).

dokonane w terminie 14 dni przed dniem wprowadzenia istotnej zmiany (**art. 250 ust. 5 POŚ**).²⁹

Zgłoszeniu ww. organom podlega także zamiar zakończenia eksploatacji instalacji lub zamknięcie zakładu. Zgłoszenie takie powinno nastąpić co najmniej 14 dni przed planowanym zamknięciem (**art. 250 ust. 8 POŚ**).

Zgłoszenia, o których mowa wyżej, prowadzący zakład przekazuje równocześnie do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska (**art. 250 ust. 9 POŚ**).

Prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku przedkłada program zapobiegania poważnym awariom przemysłowym właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia nowego zakładu lub jego części albo w terminie 3 miesięcy od dnia zaliczenia istniejącego zakładu do zakładu o zwiększonym ryzyku lub do zakładu o dużym ryzyku (**art. 251 ust. 3 POŚ**). W programie tym prowadzący zakład obowiązany jest do przedstawienia systemu bezpieczeństwa gwarantującego ochronę ludzi i środowiska, stanowiącego element ogólnego systemu zarządzania zakładem (**art. 251 ust. 1 POŚ**). Elementy, które w szczególności powinien zawierać program zapobiegania awariom, określone zostały w **art. 251 ust. 2 POŚ**. Uruchomienie zakładu o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku może nastąpić po upływie 14 dni od dnia otrzymania przez właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej programu zapobiegania awariom, jeśli w tym terminie organ ten nie wniesie sprzeciwu w drodze decyzji (**art. 251 ust. 4 POŚ**). Prowadzący taki zakład, istniejący w dniu 1 października 2001 r., obowiązany był do przedłożenia programu zapobiegania poważnym awariom przemysłowym w terminie do dnia 30 września 2003 r. (**art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy wprowadzającej**).

Jeżeli nie przedstawiono właściwemu organowi programu zapobiegania awariom lub przedstawiony dokument nie spełnia wymagań określonych w przepisach, właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej może wstrzymać, w drodze decyzji, działalność zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku. W decyzji takiej określa się termin wstrzymania działalności, uwzględniając potrzebę bezpiecznego dla środowiska jej zakończenia **art. 15 ust. 2 i 3 ustawy wprowadzającej**).

W celu zapobiegania, zwalczania i ograniczania skutków awarii przemysłowej opracowuje się wewnętrzny i zewnętrzny plan operacyjno-ratowniczy zawierający w szczególności:

- 1) zakładane działania służące ograniczeniu skutków awarii przemysłowej dla ludzi i środowiska;
- 2) propozycje metod i środków służących ochronie ludzi i środowiska przed skutkami awarii przemysłowej;
- 3) informację o występujących zagrożeniach, podjętych środkach zapobiegawczych i o działaniach, które będą podjęte w przypadku wystąpienia awarii przemysłowej,

---

²⁹ Do dnia 28 czerwca 2006 r. nie było obowiązku zgłaszania zmiany, która mogłaby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii.

przedstawianą społeczeństwu i właściwym organom Państwowej Straży Pożarnej, wojewodzie, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska, staroście, wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;³⁰

- 4) wskazanie sposobów usunięcia skutków awarii przemysłowej i przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego, a w przypadku gdy nie jest to możliwe - określenie zabiegów, których celem jest rekultywacja;
- 5) wskazanie sposobów zapobiegania transgranicznym skutkom awarii przemysłowej **(art. 260 ust. 1 i 2 POŚ)**.

Wymagania, jakim powinny odpowiadać wewnętrzne i zewnętrzne plany operacyjno-ratownicze określone zostały w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2003 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać plany operacyjno-ratownicze,³¹ wydanym na podstawie art. 260 ust. 3 POŚ.

Prowadzący zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia awarią przemysłową, jest obowiązany, przed dokonaniem zmian w ruchu zakładu mogących mieć wpływ na wystąpienie zagrożenia awarią przemysłową, do przeprowadzenia analizy programu zapobiegania awariom, systemu bezpieczeństwa oraz raportu o bezpieczeństwie oraz, przed wprowadzeniem zmian w ruchu zakładu, do uzyskania zatwierdzenia przez właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej zmienionego raportu o bezpieczeństwie, przekazując go równocześnie wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska **(art. 257 ust. 1 i 2 oraz art. 258 ust. 1 i 2 POŚ)**.

Prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku w razie wystąpienia awarii przemysłowej jest obowiązany do:

- 1 natychmiastowego zawiadomienia o tym fakcie właściwego organu Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska;
- 2) niezwłocznego przekazania organom, o których mowa w pkt 1, informacji:
  - a) o okolicznościach awarii,
  - b) o niebezpiecznych substancjach związanych z awarią,
  - c) umożliwiających dokonanie oceny skutków awarii dla ludzi i środowiska,
  - d) o podjętych działaniach ratunkowych, a także działaniach mających na celu ograniczenie skutków awarii i zapobieżenie jej powtórzeniu się;
- 3) stałej aktualizacji informacji, o których mowa w pkt 2, odpowiednio do zmiany sytuacji. **(art. 264 POŚ)**.

³⁰ Obowiązek przedstawiania regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska informacji o występujących zagrożeniach, podjętych środkach zapobiegawczych i o działaniach, które będą podjęte w przypadku wystąpienia awarii przemysłowej wszedł w życie 15 listopada 2008 r. na mocy art. 144 pkt 38 *ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227).

³¹ Dz. U. Nr 131, poz. 1219 z późn. zm.

Przepisy prawa nakładają dodatkowe obowiązki na prowadzących zakłady o dużym ryzyku. Prowadzący takie zakłady zobowiązani zostali do:

- Opracowania i wdrożenia systemu bezpieczeństwa gwarantującego ochronę ludzi i środowiska, stanowiącego element ogólnego systemu zarządzania zakładem. W systemie bezpieczeństwa należy uwzględnić (**art. 252 POŚ**):
  - określenie, na wszystkich poziomach organizacji, obowiązków pracowników odpowiedzialnych za działania na wypadek awarii przemysłowej;
  - określenie programu szkoleniowego oraz zapewnienie szkoleń dla pracowników, o których mowa w pkt 1, oraz dla innych osób pracujących w zakładzie;
  - funkcjonowanie mechanizmów umożliwiających systematyczną analizę zagrożeń awarią przemysłową oraz prawdopodobieństwa jej wystąpienia;
  - instrukcje bezpiecznego funkcjonowania instalacji, w której znajduje się substancja niebezpieczna, przewidziane dla normalnej eksploatacji instalacji, a także konserwacji i czasowych przerw w ruchu;
  - instrukcje sposobu postępowania w razie konieczności dokonania zmian w procesie przemysłowym;
  - systematyczną analizę przewidywanych sytuacji awaryjnych, służącą właściwemu opracowaniu planów operacyjno-ratowniczych;
  - prowadzenie monitoringu funkcjonowania instalacji, w której znajduje się substancja niebezpieczna, umożliwiającego podejmowanie działań korekcyjnych w przypadku wystąpienia zjawisk stanowiących odstępstwo od normalnej eksploatacji instalacji.
  - systematyczną ocenę programu zapobiegania awariom oraz systemu bezpieczeństwa, prowadzoną z punktu widzenia ich aktualności i skuteczności;
  - analizę planów operacyjno-ratowniczych.
- Opracowania raportu o bezpieczeństwie i jego przedłożenie właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej i wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia nowego zakładu lub jego części albo w terminie roku od dnia zaliczenia istniejącego zakładu do zakładu o dużym ryzyku. Raport o bezpieczeństwie oraz jego zmiany zatwierdzane są w drodze decyzji przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska (**art. 253 ust. 1 i art. 254 POŚ**).

Rozpoczęcie ruchu zakładu o dużym ryzyku może nastąpić po zatwierdzeniu raportu o bezpieczeństwie (**art. 255 POŚ**).

Raport o bezpieczeństwie podlega, co najmniej raz na 5 lat, analizie i uzasadnionym zmianom, dokonywanym przez prowadzącego zakład o dużym ryzyku. Raport o bezpieczeństwie powinien być zmieniony przez prowadzącego zakład o dużym ryzyku, jeżeli potrzebę zmiany uzasadniają względy bezpieczeństwa wynikające ze zmiany stanu faktycznego, postępu naukowo-technicznego lub analizy zaistniałych awarii

---

przemysłowych. Jeżeli prowadzący zakład o dużym ryzyku nie dokonuje ww. zmian, komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej wzywa do zmiany raportu o bezpieczeństwie, wyznaczając termin dokonania zmian (**art. 256 POŚ**).

- Opracowania wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego, a w razie zagrożenia awarią przemysłową lub jej wystąpienia - do niezwłocznego przystąpienia do jego realizacji (**art. 261 ust. 1 pkt 1 POŚ**). Prowadzący zakład istniejący w dniu 1 października 2001 r. obowiązany był do przedstawienia takiego planu do dnia 30 czerwca 2003 r. (**art. 16 ust. 1 ustawy wprowadzającej**). Plan ten, prowadzący zakład o dużym ryzyku jest obowiązany przedłożyć komendantowi wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia nowego zakładu lub jego części albo w terminie roku od dnia zaliczenia istniejącego zakładu do zakładu o dużym ryzyku (**art. 261 ust. 2 POŚ**)³².
- Dostarczenia komendantowi wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej informacji niezbędnych do opracowania zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego, z uwzględnieniem transgranicznych skutków awarii przemysłowych (**art. 261 ust. 1 pkt 2 POŚ**). Prowadzący zakład istniejący w dniu 1 października 2001 r. obowiązany był do dostarczenia takich informacji do dnia 30 czerwca 2003 r. (**art. 16 ust. 1 ustawy wprowadzającej**).
- Przeprowadzania analizy i przeciwiczenia realizacji wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego co najmniej raz na 3 lata, w celu jego aktualizacji i dokonania w nim uzasadnionych zmian; w szczególności biorąc pod uwagę zmiany wprowadzone w instalacji, w sposobie funkcjonowania jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan wiedzy dotyczącej zapobiegania, zwalczania i usuwania skutków awarii przemysłowej, a także postęp naukowo-techniczny. Prowadzący zakład zobowiązany jest do niezwłocznego zawiadomienia komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o przeprowadzonej analizie wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego i o jej rezultatach (**art. 261 ust. 3 i 4 POŚ**).
- Zapewnienia możliwości udziału w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego, pracownikom zakładu, w szczególności narażonym bezpośrednio na skutki awarii przemysłowej oraz pełniącym funkcję społecznych inspektorów pracy lub przedstawicielom związków zawodowych odpowiedzialnym za bezpieczeństwo i higienę pracy (**art. 262 POŚ**).
- Dostarczenia komendantowi wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska wykazu zawierającego dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu, a także do corocznego aktualizowania wykazu, według stanu na dzień 31 grudnia, w terminie do końca stycznia roku następnego (**art. 263 POŚ**).

---

³² Do dnia 28 czerwca 2006 r. brzmienie art. 261 ust. 2 było następujące: „Sporządzenie wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego i dostarczenie informacji, o których mowa w ust. 1 pkt 2, następuje przed uruchomieniem zakładu o dużym ryzyku.”

Zgodnie z **art. 373 ust. 1 POŚ** właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej w razie naruszenia przepisów art. 248-269 może wydać decyzję:

- 1) nakazującą usunięcie w określonym terminie stwierdzonych uchybień lub
- 2) wstrzymującą uruchomienie albo użytkowanie instalacji,

jeżeli stwierdzone uchybienia mogą powodować ryzyko wystąpienia awarii przemysłowej. W decyzji wstrzymującej uruchomienie albo użytkowanie instalacji określa się termin wstrzymania działalności, uwzględniając potrzebę bezpiecznego dla środowiska jej zakończenia i nadaje się jej rygor natychmiastowej wykonalności (**art. 373 ust. 2 i 3 POŚ**).

5.2. Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole

Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego NIK

1. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
2. Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne POLFA S.A. w Warszawie
3. Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A. w Puławach

Ponadto w ramach kontroli rozpoznawczej skontrolowano:

4. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie
5. Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki SIARKOPOL S.A. w Grzybowie – Zakład Produkcji Chemicznej w Dobrowie

Delegatura NIK w Bydgoszczy

6. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy
7. Zakłady Chemiczne ZACHEM S.A. w Bydgoszczy

Delegatura NIK w Gdańsku

8. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku
9. Grupa LOTOS S.A. w Gdańsku

Delegatura NIK w Katowicach

10. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach
11. Koksownia PRZYJAŻŃ Sp. z o.o. w Dąbrowie Górniczej
12. LOTOS CZECHOWICE S.A. w Czechowicach - Dziedzicach

Delegatura NIK w Poznaniu

13. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu
14. Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. – Elektrownia Pątnów

Delegatura NIK w Rzeszowie

15. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie
16. LOTOS JASŁO S.A. w Jaśle

Delegatura NIK w Warszawie

17. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
18. Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych PRZYJAŻŃ S.A. w Płocku - Baza Surowcowa w Miszewku Strzałkowskim
19. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m. st. Warszawie S.A. – Zakład Wodociągu Północnego P-3

Delegatura NIK we Wrocławiu

20. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu
21. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. we Wrocławiu - Zakład Produkcji Wody ZPW 1

5.3. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK

1. Minister Środowiska
2. Dolnośląski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
3. Kujawsko-Pomorski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
4. Mazowiecki Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
5. Podkarpacki Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
6. Pomorski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
7. Śląski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
8. Wielkopolski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej
9. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
10. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (16)

5.4. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska, od dnia 1 stycznia 2008 r., jest Pan Andrzej Jagusiewicz.

Poprzednio stanowisko Głównego Inspektora Ochrony Środowiska zajmowali:

- od dnia 26 października 2006 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. – Pan Marek Haliniak,
- od dnia 20 kwietnia 2005 r. do dnia 25 października 2006 r. – Pan Wojciech Stawiany.

5.5. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Dyrektywa Rady 96/82/WE w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi (Dz.U. L. 10 z 14.01.1997, s. 13 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 maja 2003 r. w sprawie wymagań jakim powinien odpowiadać raport o bezpieczeństwie zakładu o dużym ryzyku (Dz.U. Nr 104, poz. 970 z późn. zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2003 r. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać plany operacyjno-ratownicze (Dz.U. Nr 131, poz. 1219 z późn. zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz.U. Nr 58, poz. 535 z późn. zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska w dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58).

5.6. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Środowiska
6. Minister Gospodarki
7. Minister Sprawiedliwości
8. Prokurator Generalny
9. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego
10. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
11. Rzecznik Praw Obywatelskich
12. Główny Inspektor Ochrony Środowiska
13. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej
14. Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
15. Sejmowa Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej
16. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
17. Senacka Komisja Środowiska
18. Wojewodowie